

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE
cu privire la aprobarea Raportului privind exercitarea
jurisdicției constituționale în anul 2012

CHIȘINĂU,
31 ianuarie 2013

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:

Alexandru TĂNASE - Președinte, judecător-raportor
Valeria ȘTERBEȚ - judecător
Victor PUȘCAȘ - judecător
Petru RAILEAN - judecător
Elena SAFALERU - judecător

cu participarea Secretarului General, Rodica Secrieru,

examinând în ședință plenară Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2012,

conducându-se de prevederile art.26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.61 alin.(1) și art.62 lit.f) din Codul jurisdicției constituționale,

în temeiul art.10 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.5 lit.i) și art.80 din Codul jurisdicției constituționale,

HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2012, potrivit anexei.
2. Raportul se remite autorităților competente pentru numirea judecătorilor Curții Constituționale.
3. Hotărârea se publică în „*Monitorul Oficial al Republicii Moldova*”.

Președinte

Alexandru TĂNASE

Chișinău,
31 ianuarie 2013, nr.2

R A P O R T

privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2012

TITLUL I

SISTEMUL CONSTITUȚIONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

A. Un sistem într-o continuă evoluție

Într-o democrație autentică controlul constituțional este o garanție fundamentală a supremației Constituției. Curtea Constituțională a Republicii Moldova, în calitate de unică autoritate de jurisdicție constituțională, soluționează problemele de constituționalitate, care se ridică în fața sa și la care urmează să răspundă parcurgând o cale de uniformizare a propriei practici, care determină soluționarea unor situații de conflict cu caracter constituțional, reflectând totodată o realitate și necesitate a timpului.

Jurisprudența Curții Constituționale pentru anul 2012 reflectă în mare parte soluția la provocările cu care s-au confruntat puterile legislative, executivă și judecătorească.

În anul 2012 pe agenda Curții s-au aflat sesizări referitoare la sistemul judecătoresc, mandatul deputatului, modalitatea de alegere a Președintelui, exercitarea dreptului de proprietate, dreptului de protecție socială etc.

În anul de referință, Curtea a reformat propriul sistem de activitate, implementând mai multe elemente din jurisprudența Curții Europene în procesul examinării sesizărilor, prin care s-a pretins încălcarea unor drepturi și libertăți fundamentale ale omului și cetățeanului.

În scopul optimizării modalității de sesizare a Curții de către subiecții abilitați cu acest drept, au fost elaborate noi formulare de sesizări, însoțite de note explicative pentru persoanele care le completează. Totodată, Curtea ține să atenționeze publicul larg că nu dă curs petițiilor care vin din partea cetățenilor, deoarece ei nu dețin dreptul de sesizare a Curții.

Activitatea Curții Constituționale este una organizatorică, de supraveghere, îndreptată spre a atenționa autoritățile publice, actul cărora este supus controlului, să elimine normele ce contravin Constituției. În acest context, Curtea Constituțională se afirmă în calitate de „arbitru” suprem în materia „examinării în exclusivitate a chestiunilor de drept”.

În lumina celor expuse, Curtea a expediat un șir de adrese Parlamentului și Guvernului Republicii Moldova cu propunerea să opereze anumite modificări în cadrul normativ, care ar asigura claritatea, previzibilitatea și funcționalitatea actelor normative, în cadrul sistemului democratic al statului de drept.

B. Procedura în fața Curții

1. Prevederi generale

Curtea Constituțională își exercită atribuțiile potrivit prevederilor art.135 din Constituție, art.4 al Legii cu privire la Curtea Constituțională și art. 4 al Codului jurisdicției constituționale:

- a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor, regulamentelor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și dispozițiilor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;
- b) interpretează Constituția;
- c) se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;
- d) confirmă rezultatele referendumurilor republicane;
- e) confirmă rezultatele alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova, validează mandatele deputaților și al Președintelui Republicii Moldova;
- f) constată circumstanțele care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova, interimatul funcției de Președinte, imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile;
- g) rezolvă excepțiile de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție;
- h) hotărăște asupra chestiunilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid.

Pentru a-și exercita atribuțiile constituționale, Curtea necesită a fi sesizată de subiecții cu drept de sesizare, care, potrivit art.25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, sunt:

- a) Președintele Republicii Moldova;
- b) Guvernul;
- c) ministrul justiției;
- d) Curtea Supremă de Justiție;
- f) Procurorul General;
- g) deputatul în Parlament;
- h) fracțiunea parlamentară;
- i) avocatul parlamentar;
- j) Adunarea Populară a Găgăuziei (Gagauz-Yeri)

Termenul de soluționare a sesizării este de 6 luni de la data primirii materialelor. Dacă sesizarea corespunde cerințelor de formă și de conținut cuprinse la art. 39 din Codul jurisdicției constituționale, Președintele Curții desemnează un judecător raportor și fixează termenul de examinare a sesizării și de prezentare a avizului asupra admisibilității acesteia, care nu poate fi mai mare de 60 de zile de la data înregistrării sesizării. Dacă este necesară efectuarea unui volum mare de investigații, acest termen poate fi prelungit cu 30 de zile.

În practica recentă Curtea pune accentul îndeosebi pe examinarea complexă și argumentată a admisibilității sesizării, procedură, care vine să faciliteze pregătirea materialelor dosarului, precum și să lichideze cazurile de sistare a procesului pe motiv că obiectul sesizării nu ține de competența Curții.

După pregătirea cauzei spre examinare, cu cel târziu 10 zile înainte de ședința Curții, judecătorul raportor este obligat: să informeze judecătorii și participanții la proces despre locul, data și ora ședinței; să remită judecătorilor și părților copia sesizării; să prezinte participanților la proces, la solicitarea lor, materialele dosarului. În cauzele de rezolvare a excepțiilor de neconstituționalitate a actelor juridice sesizate de Curtea Supremă de Justiție, care rezultă din

cauze penale sau civile concrete, părțile au dreptul să ia cunoștință de toate materialele dosarului. La hotărârea Curții Constituționale, materialele dosarului pot fi expediate altor participanți la proces, precum și Președintelui Republicii Moldova, Președintelui Parlamentului, Prim-ministrului, Președintelui Curții Supreme de Justiție, Procurorului General.

Ședința de judecată este deliberativă dacă sunt prezenți cel puțin două treimi din judecătorii constituționali. Judecătorul Curții Constituționale nu poate participa la examinarea cauzei și urmează să fie recuzat dacă:

a) a participat ca factor de decizie la adoptarea actului sesizat, excepție făcând elaborarea și adoptarea Constituției;

b) și-a expus în public părerea despre constituționalitatea actului contestat.

Ședința în plen a Curții este condusă de Președintele Curții. Indicațiile președintelui ședinței sunt obligatorii pentru participanți la proces și alte persoane prezente în sală. Președintele ședinței elimină din proces tot ceea ce nu are legătură cu examinarea cauzei și exercitarea atribuțiilor Curții Constituționale. El este în drept să întrerupă, după somare, orice participant la proces, să excludă orice întrebare și explicație care nu se referă la cauză, nu ține de proces sau de competența Curții; poate priva de cuvânt participantul care încalcă ordinea dezbaterilor, manifestă indisciplină, încalcă alte reguli de procedură ale jurisdicției constituționale; are dreptul să dispună îndepărtarea din sală a oricărei persoane care încalcă ordinea și nesocotește dispozițiile lui.

Examinarea cauzei începe cu informarea prezentată de judecătorul-raportor asupra esenței cauzei, temeiului în care Curtea o va examina, asupra materialelor și pregătirii cauzei spre examinare.

Judecătorii constituționali deliberează în camera de consiliu. Deliberarea este secretă, astfel, judecătorii nu au dreptul să divulge conținutul deliberării.

Procedura în fața Curții se încheie odată cu adoptarea actului, fie acesta aviz, hotărâre sau decizie.

2. Rolul Secretariatului

Sesizările, înaintate de către subiecții cu drept de sesizare, sunt prezentate de către Serviciul grefă, registratură și arhivă Președintelui Curții, care, printr-o rezoluție, dispune transmiterea acestora spre examinare prealabilă Secretariatului Curții.

Secretarul general repartizează sesizarea Secției de expertiză juridică și coordonează întreaga procedură de examinare prealabilă a sesizării. La examinarea prealabilă a sesizării, Secția de expertiză juridică întocmește o *fișă analitică* ce constituie un document de circulație internă. Fișa analitică se compune din următoarele elemente: *obiectul sesizării, esența normelor contestate, prevederile constituționale invocate, argumentele autorului sesizării, concluziile asupra obiectului sesizării, referințe internaționale relevante, jurisprudența Curții Constituționale, concluzii de fond și procedură.*

Fișa analitică întocmită se transmite împreună cu sesizarea Președintelui Curții. Primind sesizarea cu fișa analitică, Președintele Curții desemnează un judecător-raportor, care examinează sesizarea.

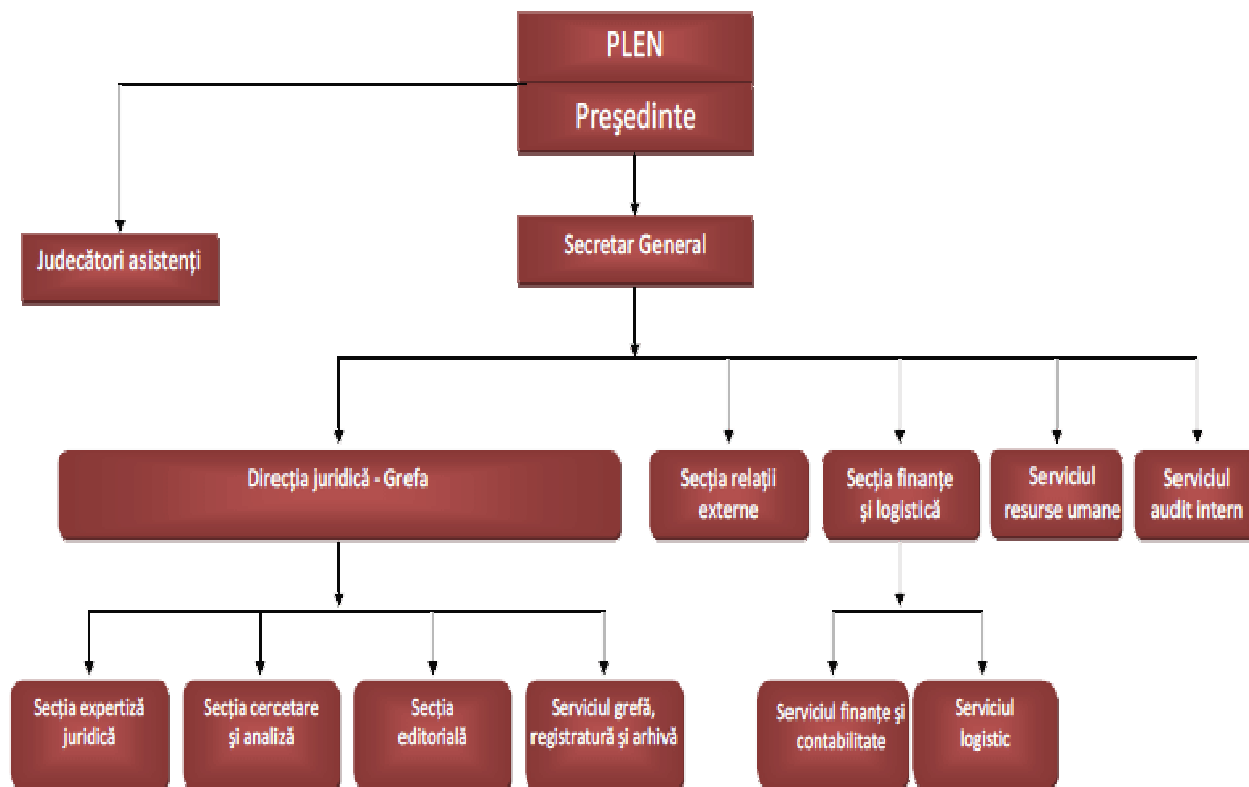
Secretariatul asistă judecătorii Curții pe parcursul întregului proces de gestionare și instrumentare a dosarelor.

TITLUL II

COMPONENȚA CURȚII CONSTITUȚIONALE

A. Structura organizatorică

În vederea eficientizării activității Curții Constituționale, în anul 2012 a fost modificată organigrama acesteia. Astfel, prin decizia Plenului din 05.06.2012 a fost aprobată nouă structură organizatorică și funcțională a Curții, după cum urmează:

B. Judecătorii constituționali

Potrivit art.136 din Constituție, în componența Curții Constituționale intră șase judecători, numiți pentru un mandat de șase ani.

Judecătorii constituționali pot deține aceeași funcție pe perioada a două mandate. Sistemul de numire a judecătorilor implică identificarea autorității competente de a desemna judecătorul constituțional, precum și actul decizional al acesteia. Aceste acțiuni se întreprind pentru a asigura nivelul cât mai înalt de calificare al candidatului propus la funcția de judecător, precum și corespunderea acestuia criteriilor de imparțialitate și independență. Autoritățile competente de a desemna judecătorii constituționali sunt Parlamentul, Guvernul și Consiliul Superior al Magistraturii, fiecare dintre acestea desemnând câte doi judecători. În cazul survenirii vacanței funcției, ca urmare a expirării sau ridicării mandatului, demisiei sau decesului judecătorului, Președintele Curții sesizează autoritatea competentă în termen de cel mult 3 zile de la data respectivă, solicitându-i să numească un nou judecător. Autoritatea competentă numește judecătorul în termen de 15 zile de la data solicitării din partea Președintelui Curții Constituționale.

Pentru a deveni judecător al Curții Constituționale, candidatul trebuie să posede o pregătire juridică superioară, o înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 15 ani în activitatea

juridică, în învățământul juridic sau în activitatea științifică, să fie cetățean al Republicii Moldova cu domiciliul în țară, limita de vârstă pentru numirea în funcția de judecător al Curții Constituționale fiind de 70 ani. Numirea se poate face numai cu acordul prealabil, exprimat în scris, al candidatului. Judecătorul își exercită funcția de la data depunerii jurământului.

Funcția de judecător al Curții Constituționale este incompatibilă cu oricare altă funcție publică sau privată retribuită, cu excepția activității didactice și științifice.

Judecătorul constituțional beneficiază de imunitate. El nu poate fi reținut, arestat, percheziționat, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, trimis în judecată contravențională sau penală fără încuviințarea prealabilă a Curții Constituționale. Judecătorul Curții Constituționale a cărui identitate nu a fost cunoscută în momentul reținerii este eliberat imediat după stabilirea identității. Factorul de decizie care a întreprins reținerea judecătorului Curții Constituționale surprins în flagrant delict trebuie să comunice imediat Curții Constituționale faptul respectiv.

Pe lângă garanțiile acordate judecătorului, acesta are obligația să-și îndeplinească atribuțiile cu imparțialitate și în respectul Constituției; să păstreze secretul deliberărilor și al voturilor și să nu ia poziție publică sau să dea consultații în probleme ce țin de competența Curții Constituționale; la adoptarea actelor Curții Constituționale să-și exprime votul afirmativ sau negativ; să comunice Președintelui Curții Constituționale activitatea incompatibilă cu atribuțiile pe care le exercită; să nu permită folosirea funcției sale în scop de propagandă de orice fel; să se abțină de la orice acțiune contrară statutului de judecător; să depună, în condițiile legii, declarație cu privire la venituri și proprietate.

Actuala componență a Plenului Curții Constituționale:

1. Președintele Curții Constituționale – Alexandru TĂNASE
2. Judecător – Valeria ȘTERBET
3. Judecător – Dumitru PULBERE
4. Judecător – Victor PUȘCAȘ
5. Judecător – Petru RAILEAN
6. Judecător – Elena SAFALERU

C. Judecătorii-asistenți

Președintele și judecătorii Curții Constituționale sînt asistați în activitatea lor de 6 judecători-asistenți.

Pentru a putea candida la funcția de judecător-asistent, persoanele interesate trebuie: să dea dovadă de o pregătire juridică superioară și o vechime de cel puțin 10 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior; să dețină cetățenia Republicii Moldova; să-și aibă domiciliul în țară.

Judecătorul-asistent este asimilat cu judecătorul Curții de Apel.

Atribuțiile funcționale ale judecătorului - asistent:

- asistă judecătorii în exercitarea jurisdicției la sesizările făcute de subiecții stabiliți de lege în condițiile Codului jurisdicției constituționale;
- propune judecătorului-raportor, plenului și Președintelui Curții măsurile necesare pentru buna desfășurare a activității jurisdicționale;
- formulează puncte de vedere la solicitarea judecătorului-raportor, plenului și Președintelui Curții;
- studiază posibilele obiecții scrise ale celeilalte părți asupra sesizării;
- întreprinde acțiunile necesare pentru soluționarea cauzei, potrivit instrucțiunilor judecătorului-raportor, plenului și Președintelui Curții;
- îndeplinește orice altă sarcină dispusă de Președintele sau de Plenul Curții Constituționale.

D. Secretariatul

Secretarul general - șeful Secretariatului Curții pregătește, organizează și coordonează lucrările ce țin de competența structurilor Secretariatului; asigură controlul asupra respectării termenului stabilit pentru examinarea sesizărilor, întocmirii proiectului planului de examinare a sesizărilor, prezentării planului aprobat judecătorilor, judecătorilor-asistenți, subunităților Secretariatului și controlul asupra îndeplinirii acestuia, distribuirii ordinii de zi a ședințelor Curții judecătorilor și subunităților Secretariatului; supraveghează comunicarea actelor Curții Constituționale către autoritățile publice prevăzute de lege; consemnează soluțiile adoptate de Plenul Curții Constituționale în materie administrativă; coordonează activitatea de rezolvare a solicitărilor de acces la informațiile de interes public, în condițiile legii; face recomandări și consultă Președintele în probleme ce țin de înlăptuirea jurisdicției constituționale și managementul general al Curții; organizează agenda, întrunirile și ședințele de lucru ale Președintelui Curții; îndeplinește orice altă sarcină dispusă de Președintele sau de Plenul Curții Constituționale.

1. Direcția juridică-Grefa – reprezintă o subdiviziune structurală a Secretariatului Curții, care asigură îndeplinirea și elaborarea actelor necesare pentru pregătirea cauzei spre examinare; coordonează și definitivează actele care urmează a fi adoptate de Plenul Curții sau care urmează a fi aprobate de Președintele Curții; monitorizează respectarea termenelor de pregătire a dosarelor și de examinare a sesizărilor.

În componența Direcției intră:

1.1. Secția expertiză juridică - elaborează proiectele de hotărâri, avize și decizii, precum și menține corespondența între Curte, autorii sesizării și autoritățile competente; îndeplinește procedurile de citare sau de comunicare pe dosare; verifică periodic actualizarea fișierului de jurisprudență; asigură documentația necesară judecătorului-raportor cu privire la soluțiile din jurisprudență și doctrina națională și străină și întocmește proiectul de raport; întocmește adresele necesare obținerii punctelor de vedere; elaborează rezumatele hotărârilor, deciziilor și avizelor privind dosarele jurisdicționale; îndeplinește alte atribuții.

1.2. Secția cercetare și analiză - analizează practica altor curți constituționale, informează periodic despre soluțiile pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului și recomandările Comisiei de la Veneția pe un anumit segment de cercetare; asigură documentația necesară judecătorului-raportor cu privire la soluțiile din jurisprudență și doctrina națională și străină; verifică fișele de jurisprudență internațională, întocmite la solicitarea judecătorilor și referenților desemnați în dosar; generalizează și analizează informațiile statistice privind activitatea jurisdicțională a Curții Constituționale și formulează recomandări; elaborează raportul anual al Curții Constituționale privind exercitarea jurisdicției, precum și alte publicații ale Curții; îndeplinește și alte atribuții legate de activitatea de cercetare și documentare, la solicitarea judecătorilor și a Președintelui Curții Constituționale.

1.3. Secția editorială - perfectează actele adoptate de Curte, verifică exactitatea conținutului juridic, asigură un limbaj precis și adecvat al actului adoptat, utilizarea termenilor exacti, asigură concordanța deplină între versiunea tradusă și textul original al actului adoptat. Secția realizează procesul de definitivare lingvistică a actelor Curții; coordonează și efectuează analize de text, la solicitarea judecătorilor Curții Constituționale, a referenților sau a Secretarului General; asigură stenografierea ședințelor publice ale Curții, tehnoredactarea, formatarea și stocarea actelor normative, arhivarea și păstrarea acestora pe suport electronic.

1.4. Serviciul registratură, grefă și arhivă - prezintă Președintelui sesizările parvenite la Curte în vederea desemnării judecătorului-raportor și a referentului și stabilirii termenului de examinare, după caz; examinează cererile, scrisorile și petițiile cetățenilor, potrivit rezoluției Președintelui Curții; coordonează activitatea de rezolvare a solicitărilor de acces la informațiile de interes public, în condițiile legii; asigură organizarea și desfășurarea ședințelor de judecată, luând măsuri pentru înregistrarea și constituirea corespunzătoare a dosarelor, pentru întocmirea și transmiterea

citațiilor; primește și înregistrează scrisorile, adresele oficiale și petițiile și le distribuie în funcție de rezoluția Președintelui Curții Constituționale; pregătește informația statistică privind activitatea jurisdicțională a Curții; asigură arhivarea, eliberarea și integritatea materialelor depuse la arhivă.

2. *Secția relații externe* - reprezintă o subdiviziune a Secretariatului Curții, care pregătește materialele necesare pentru delegațiile Curții Constituționale ce participă la acțiuni organizate în țară sau în străinătate, asigură expedierea corespondenței referitoare la relațiile externe; asigură traducerea actelor jurisdicționale ale Curții; asigură traducerea în limba română a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, ale Curții de Justiție a Uniunii Europene, ale altor curți constituționale, a recomandărilor Comisiei de la Veneția, a rapoartelor primite de la organizațiile internaționale, precum și a oricăror materiale care prezintă interes pentru activitatea Curții Constituționale; organizează acțiunile de protocol ale Curții; colaborează cu instituțiile abilitate în vederea organizării ceremonialului la acțiunile la care participă judecătorii constituționali; asigură primirea și însoțirea delegațiilor străine și din țară; promovează interesele Curții în cadrul cooperării internaționale cu alte organisme internaționale, participă la organizarea și desfășurarea conferințelor internaționale, primirea delegațiilor oficiale străine, coordonează elaborarea și executarea acordurilor de cooperare internațională, planifică, asigură și coordonează organizarea vizitelor în țară și în străinătate a delegațiilor.

3. *Secția finanțe și logistică* - reprezintă o subdiviziune a Secretariatului Curții, care gestionează activitatea economico-financiară a Curții; asigură fundamentarea și elaborarea proiectului de buget al Curții Constituționale; efectuează controlul financiar periodic; asigură utilizarea resurselor financiare în limita bugetului aprobat; asigură administrarea patrimoniului Curții; execută plățile ordonanțate, în vederea onorării tuturor obligațiilor asumate de Curte în raport cu terții; întocmește instrumentele de plată și le depune în termenele legale pentru efectuarea plății; întocmește bilanțul contabil, raportul anual și rapoartele lunare privind realizarea principalelor indici economico-financiar, conform prevederilor legale în vigoare; ține evidența riguroasă a documentelor contabile aferente execuției bugetare, clasează, îndosariază și păstrează, potrivit legii, toate actele justificative privind plățile efectuate; colaborează cu controlorul financiar delegat și cu auditorul intern pentru soluționarea în timp util a operațiunilor financiare cu grad sporit de dificultate. În componența secției intră:

3.1. *Serviciul finanțe și contabilitate* - pregătește și elaborează anual prognoze de planificare a bugetului; ține evidența strictă a veniturilor și cheltuielilor; perfecționează continuu procesul de planificare a bugetului; asigură evidența circulației mijloacelor bănești; efectuează în termen și în cuantumul stabilit de lege vărsămintele către bugetul de stat și bugetul asigurărilor sociale de stat; elaborează planurile anual și trimestriale de achiziții publice; elaborează documentația pentru inițierea procedurii de achiziții; asigură evidența, monitorizarea și coordonarea operațiunilor economice ale Curții.

3.2. *Serviciul logistic* - întocmește, modifică și actualizează programul anual privind achizițiile publice, în baza solicitărilor fundamentate ale compartimentelor utilizatoare; asigură realizarea programului de dotare în domeniul informational pentru serviciile Curții; asigură suportul logistic necesar realizării relațiilor externe, relațiilor cu presa și activități de protocol; asigură evidența tehnico-operativă a bunurilor achiziționate pentru Curte; asigură realizarea tuturor prestațiilor administrative necesare pentru funcționarea adecvată a compartimentelor Curții; asigură întreținerile periodice și reparațiile curente pentru toate categoriile de dotări; asigură menținerea ordinii pe durata desfășurării ședințelor Curții; coordonează activitatea de aprovizionare a Curții și de administrare a patrimoniului.

4. *Serviciul resurse umane* - reprezintă o subdiviziune a Secretariatului Curții, activitatea sa vizând statul de funcții și statul de personal al Curții Constituționale; asigură organizarea și desfășurarea concursurilor de ocupare a posturilor vacante; întocmește formalitățile privind angajarea, modificarea, suspendarea și încetarea raporturilor de muncă, după caz; gestionează dosarele profesionale ale angajaților Curții; primește, înregistrează și transmite, potrivit legii,

declarațiile pe venit și de interese depuse de către judecătorii Curții, precum și de către personalul Curții, și eliberează dovezile de depunere.

5. *Serviciul audit intern* – reprezintă o subdiviziune a Secretariatului Curții, de competența căruia ține elaborarea normelor metodologice de exercitare a activității de audit public intern specifice Curții Constituționale; elaborarea proiectului planului anual de audit public intern; efectuarea activității de audit public intern pentru evaluarea transparenței și conformității sistemelor de management financiar și control ale Curții Constituționale cu normele de legalitate, regularitate, economicitate, eficiență și eficacitate; elaborarea raportului anual al activității de audit public intern, care cuprinde principalele constatări, concluzii și recomandări rezultate din activitatea de audit, precum și eventualele iregularități sau prejudicii constatate; exercitarea altor îndatoriri prevăzute de lege și efectuarea altor lucrări dispuse de Președintele Curții Constituționale.

TITLUL III

ACTIVITATEA JURISDICȚIONALĂ

A. Aprecierea Curții

I. Colaborarea puterilor în stat

1.1. Statul Republica Moldova. Suveranitatea și puterea de stat

Curtea a reținut că, în condițiile statului de drept, puterea politică aparține poporului. Dacă primele două elemente definitorii ale statului – teritoriul și populația – au un caracter obiectiv-material, cel de-al treilea element esențial – suveranitatea națională – are un caracter subiectiv-volițional și înseamnă că dreptul de comandă aparține poporului (*HCC nr.8¹ din 19.06.2012, § 17*).

Așa cum se precizează în articolul 2 alin. (1) din Constituție, suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 18*).

Dacă în cazul referendumului suntem în prezența unei forme de guvernare directă de către popor, în cazul exercitării suveranității naționale prin organele reprezentative putem vorbi de o guvernare indirectă, sau reprezentativă, a poporului, ceea ce înseamnă că poporul transmite dreptul de comandament unor puteri delegate, care sunt puterea legislativă, puterea executivă și puterea judecătorească (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 19*).

Curtea a reținut că statul de drept presupune că orânduirea socială și de stat se bazează pe normele și principiile fundamentale ale dreptului. O trăsătură esențială a statului de drept este subordonarea rigidă a tuturor, inclusiv a instituțiilor statale, normelor clare, previzibile și prestabilite ale dreptului (*HCC nr.7² din 24.05.2012, § 31*).

Curtea a observat că la baza statului de drept stă principiul legalității, care rezultă din prevederile art.1 alin.(3) al Constituției, prin care se statuează că Republica Moldova este un stat de drept și democratic, iar temelia organizării și funcționării mecanismului instituțional de stat îl

---

¹ HCC nr.8 din 19.06.2012 privind interpretarea articolelor 68 alin.(1), (2) și 69 alin. (2) din Constituție, sesizarea nr. 8b/2012 (*vizează exercitarea mandatului de deputat, precum și a conceptului de mandat reprezentativ*).

² HCC nr.7 din 24.05.2012 pentru controlul constituționalității unor dispoziții ale Legii nr. 1234-XIV din 22.09.200 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova, sesizarea nr.1a/2012 (*vizează procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova*).

constituie principiul separării puterii de stat, fiind prevăzut în mod expres în art.6 din Legea Supremă (HCC nr.3³ din 09.02.2012, § 31).

În context Curtea a menționat că respectarea principiului legalității asigură concomitent respectarea celorlalte principii, deoarece legalitatea este condiția existenței și mijlocul realizării tuturor principiilor constituționale. Or, realizarea practică a principiului separației puterilor de stat constituie, la rândul său, o condiție primordială de edificare și funcționare a unui stat de drept (HCC nr.3 din 09.02.2012, § 30).

1.2. Separația și colaborarea puterilor

Curtea a statuat că funcționarea oricărei societăți democratice presupune în permanență ca premisă esențială în realizarea statului de drept necesitatea creării unui sistem instituționalizat de control capabil să „cenzureze” activitatea autorităților publice la orice nivel, astfel încât puterea deținută să nu devină o prerogativă la discreția celor ce o exercită (HCC nr.18⁴ din 11.12.2012, § 43).

Conținutul și sensul teoriei separării puterilor prezumă un echilibru al puterilor și o independență relativă a acestora, un sistem de frâne, de balanțe și contrabalante, care ar influența reciproc autoritățile, nepermițându-le depășirea limitelor stabilite de Constituție în exercitarea atribuțiilor. În acest sens, puterea judecătorească, în sistemul organelor de stat, ocupă un loc distinct și deține o parte de putere, care nu poate fi nici limitată, nici înlocuită (HCC nr.3 din 09.02.2012, § 32).

Astfel, principiul separării puterii de stat în puterea legislativă, puterea executivă și cea judecătorească implică înstituie principiul independenței acestora (HCC nr.3 din 09.02.2012, § 33).

1.3. Mandatul deputatului în Parlament

1.3.1. Conținutul mandatului

Curtea a reținut că mandatul parlamentar definește o demnitate publică obținută prin alegerea deputatului de către electorat, în vederea reprezentării acestuia în realizarea competențelor Parlamentului (HCC nr.8 din 19.06.2012, § 21).

Curtea a reținut că, în exercitarea mandatului lor, deputații îndeplinesc mai multe funcții: *de reprezentare, de legiferare și de monitorizare și control* (HCC nr.8 din 19.06.2012, § 23).

În același timp, limitarea rolului unui deputat de a lucra doar pentru a fi prezent la ședința de votare este prea reductiv. Munca parlamentarului în procesul de legiferare este dificil de cuantificat. Nu este suficient să se poată măsura absența parlamentarilor de la vot, numărul întrebărilor pe care ei le formulează sau al proiectelor de lege propuse (HCC nr.8 din 19.06.2012, § 26).

Având în vedere că sunt reprezentanți ai poporului, desemnați în acest sens prin alegere, deci ai alegătorilor în ansamblu, în cadrul *funcției de reprezentare* deputații trebuie să interpreteze opinia publică și să comunice punctele de vedere ale alegătorilor (HCC nr.8 din 19.06.2012, § 27).

În viziunea Curții, mandatul de parlamentar exprimă relația parlamentarului cu întregul popor, în serviciul căruia este, nu numai cu alegătorii care l-au votat, deși aceștia beneficiază de prezența parlamentarului în virtutea obligației sale de a ține legătura cu alegătorii. Astfel, sintagma “a fi în serviciul poporului” de la articolul 68 alin. (1) din Constituție înseamnă că, din

³ HCC nr.3 din 09.02.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr.163 din 22 iulie 2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, sesizarea nr.30a/2011 (*vizează instanțele judecătorești specializate*).

⁴ HCC nr. 18 din 11.12.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV din 10 februarie 2000, sesizarea nr.20a/2012 (*vizează dreptul judecătorului de a suspenda actele autorităților publice în cadrul procedurii contenciosului administrativ*).

momentul alegerii și până la încetarea mandatului, fiecare deputat devine reprezentantul poporului în integralitatea sa și are drept misiune să servească interesului comun, cel al poporului, și nu doar partidului din care provine. În exercitarea mandatului, parlamentarul se supune numai Constituției, legilor și trebuie să adopte atitudini care, potrivit conștiinței sale, servesc binelui public (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 34*).

În definirea acestor interese, opțiunea parlamentarului este liberă, chiar dacă el face parte dintr-un partid pe care îl reprezintă în Parlament. În conformitate cu articolul 2 alin. (2) din Constituție, nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu. În acest sens, principiile fundamentale ale statului de drept trebuie respectate cu sfințenie pentru a se evita obstacularea pe care ar putea-o avea unul sau mai multe partide politice, devenite majoritare în Parlament, de a-și transforma “aleșii” în “activiști ai partidului” sau structurile administrației publice centrale sau locale în “organe de partid”, centrale sau locale (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 35*).

În concluzie, Curtea a reținut că exercitarea mandatului deputatului acoperă întreaga activitate politică a deputatului, atât cea parlamentară, cât și cea extraparlamentară, inclusiv adoptarea legilor în cadrul ședințelor în plen ale Parlamentului, participarea la ședințele comisiilor de specialitate ale Parlamentului, alte activități legate nemijlocit de procesul de creație legislativă sau de monitorizare a guvernării, participarea în cadrul delegațiilor parlamentare și la întâlnirile cu alegătorii (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 36*).

1.3.2. Irevocabilitatea mandatului

Astfel, deoarece nu sunt reprezentanții unei fracțiuni a populației, parlamentarii nu pot fi apărătorii unor interese particulare, ei sunt absolut liberi în exercitarea mandatului lor și nu au obligația de a îndeplini angajamentele pe care și le-ar fi putut asuma înaintea alegerii sau eventualele instrucțiuni din partea alegătorilor formulate pe parcursul mandatului. Aleșii nu au obligația legală să-și susțină partidul sau deciziile grupului lor în cadrul Parlamentului. Mai mult, în cazul în care deputatul, prin comportamentul său, provoacă daune acestuia, partidul sau grupul din care face parte poate să-l excludă, însă această excludere nu antrenează pierderea mandatului parlamentar. Aceasta, în mod evident, nu împiedică deputatul ca, odată ales, să își onoreze angajamentele și să se conformeze disciplinei de vot a grupului parlamentar din care face parte (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 43*).

Pe cale de consecință, Curtea a reținut că, în logica reprezentării libere, mandatul parlamentarului este irevocabil: alegătorii nu pot să-l facă să înceteze prematur și practica demisiilor în alb este interzisă. Alegătorii nu pot, prin urmare, să-și exprime nemulțumirea față de modul în care un ales și-a îndeplinit misiunea decât prin refuzul acordării voturilor lor atunci când acesta solicită realegerea (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 44*).

Faptul că mandatul de parlamentar are caracter reprezentativ nu înseamnă totuși că, odată ce alegerea a avut loc, orice legătură dintre parlamentar și alegători dispare. Parlamentarul este supus permanent influenței opiniei publice, pe care, la rândul său, o influențează. Independența mandatului nu presupune că parlamentarii se pot dezinteresa de aspirațiile de ansamblu ale poporului, deoarece, *per a contrario*, principiul reprezentării ar fi o simplă ficțiune. Astfel, Parlamentul își desfășoară activitatea sub control electiv, întrucât electoratul, la următoarele alegeri, poate să-și schimbe opțiunile (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 45*).

Curtea a observat că mandatul civil, invocat de autorii sesizării, este de drept privat, cu un conținut rezultat din acordul de voință expres sau prezumat al părților și cu caracter imperativ, raportat numai la voința mandantului. Spre deosebire de acesta, mandatul parlamentar este de drept public, care este rezultatul alegerilor parlamentare (baza electivă), cu un conținut prestabilit și cu caracter reprezentativ al întreg corpului electoral (popor) (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 46*).

Aceste caracteristici conferă deputatului un regim special de protecție împotriva presiunilor alegătorilor și ale partidului cu sprijinul căruia a intrat în Parlament. Astfel, odată ales, deputatul devine reprezentantul întregului popor, iar conținutul mandatului său este determinat de interesele acestuia, pe care îl reprezintă, și nu numai ale celor care l-au votat, deputatul fiind liber să adopte atitudini care, potrivit conștiinței sale, servesc binelui public, irevocabilitatea mandatului fiind un mijloc de protecție a libertății și independenței deputatului (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 47*).

În lumina celor expuse, în viziunea Curții, nulitatea mandatului imperativ și caracterul reprezentativ al mandatului deputatului, consacrate de articolul 68 din Constituție, implică imposibilitatea revocării de către alegători (sau partid) a mandatului încredințat deputatului de a-i reprezenta în Parlament, chiar dacă acesta se eschivează, sub diferite pretexte, de la exercitarea puterii legislative (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 49*).

1.3.3. Protestul parlamentar

Curtea a reținut că, spre deosebire de absențele nemotivate, *protestul parlamentar constituie, eminamente, o absență motivată politic*, fiind o metodă de luptă politică, o acțiune a unui deputat sau a unui grup de deputați, ca ripostă la o anumită acțiune a majorității, prin care se exprimă o manifestare, fără acte de violență, a opoziției împotriva unor acte sau decizii care sînt considerate ilegale sau contrare interesului comun, cu scopul de a obține cedări (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 61*).

Astfel, Curtea a considerat că sintagma “ridicarea mandatului” nu este aplicabilă acțiunilor de protest parlamentar în cadrul activității politice a deputatului care nu este legată nemijlocit de procesul de creație legislativă, dacă nu se recurge la violență fizică sau psihică (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 62*).

În acest context și ținînd cont de principiile democrației și pluralismului politic, consfințite de articolul 1 alin.(3) din Constituție, Curtea a considerat că ar fi contrar spiritului Constituției dacă ar fi instituită posibilitatea ridicării mandatului de deputat pentru recurgerea la anumite forme de protest parlamentar, instrument de luptă politică ce ține de esența parlamentarismului, deoarece în acest fel se exprimă diversitatea de opinii, chiar dacă aceste drepturi pot fi utilizate într-o manieră obstrucționistă, spre a împiedica sau întîrzia luarea unei decizii (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 64*).

Curtea a observat că instrumentul protestului parlamentar este utilizat, în special, de grupurile parlamentare minoritare. În eventualitatea sancționării cu ridicarea mandatului, există riscul ca libertatea politică a opoziției să fie obstrucționată de majoritatea parlamentară, contrar standardelor democrației și pluralismului politic ce impun protejarea opoziției împotriva presiunilor majorității (a se vedea Recomandarea APCE 1601(2008) “Liniile directorii procedurale privind drepturile și îndatoririle opoziției într-un parlament democratic” și Raportul Comisiei de la Veneția CDL-AD(2010)025 privind rolul opoziției într-un parlament democratic) (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 65*).

În orice caz, lipsirea *colectivă* a unui grup de deputați de mandatul de deputat este inadmisibilă, fiind contrară semnificației mandatului reprezentativ, astfel încât urmează a fi luată o decizie *individuală* pentru fiecare deputat în parte (*HCC nr.8 din 19.06.2012, § 66*).

Curtea a reținut că, potrivit articolului 16 alin. (4) din Legea despre statutul deputatului în Parlament, pentru a fi considerată întemeiată, absența deputatului de la o ședință a Parlamentului în semn de protest față de un proiect inclus pe ordinea de zi se anunță doar de către președintele fracțiunii sau de către deputații neafiliați (*HCC nr.10⁵ din 12.07.2012, § 62*).

Prin urmare, în sensul acestei norme, deputatul dintr-o fracțiune parlamentară, atunci când dorește să-și manifeste protestul, pentru a conferi protestului său o formă legală, urmează să

---

⁵ HCC nr. 10 din 12.07.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la statutul deputatului în Parlament, sesizarea nr. 7a/2012 (*vizează unele prevederi referitoare la statutul deputatului în Parlament*).

obțină acordul președintelui fracțiunii, în caz contrar absența sa riscă să fie considerată nemotivată (*HCC nr.10 din 12.07.2012, § 63*).

Curtea a considerat că această prevedere vine în contradicție cu principiile mandatului reprezentativ și nulității mandatului imperativ, consacrate de articolul 68 din Constituție (*HCC nr.10 din 12.07.2012, § 64*).

În sensul normei constituționale de la articolul 68, cu toate că sunt aleși pe liste de partide, în cadrul sistemului proporțional, fiecare deputat dispune de un mandat individual, care îl obligă să se afle în serviciul întregului popor și pentru care poartă răspundere individuală (*HCC nr.10 din 12.07.2012, § 65*).

Prin urmare, obligația deputatului de a obține acordul președintelui fracțiunii pentru a-și manifesta protestul parlamentar este contrară principiilor mandatului reprezentativ și nulității mandatului imperativ, consacrate de articolul 68 din Constituție și concluziilor statuate de Curtea Constituțională în Hotărârea nr.8 din 19 iunie 2012 privind interpretarea articolelor 68 alin.(1), (2) și 69 alin.(2) din Constituție (*HCC nr.10 din 12.07.2012, § 67*).

1.4. Examinarea inițiativelor legislative

- *Nulitatea proiectelor de acte legislative care nu au fost examinate în decursul unei legislaturi*

Parlamentul are un dublu rol, și anume acela de a fi organul reprezentativ suprem al poporului și de a fi unica autoritate legislativă a țării (*HCC nr.15⁶ din 04.12.2012, § 40*).

Dreptul la inițiativă legislativă marchează începutul procesului legislativ, acest drept, potrivit articolului 73 din Constituție, aparține deputaților în Parlament, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 41*).

Curtea a reținut că dreptul de inițiativă legislativă constă în posibilitatea subiecților indicați în articolul 73 din Constituție de a prezenta propuneri de *lege ferenda*, corelată cu obligația Parlamentului de a le examina, dezbate și de a se pronunța asupra acestora prin adoptare sau respingere (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 43*).

Totodată, Curtea a relevat că orice inițiativă legislativă, pentru a fi materializată într-un act final adoptat, urmează să parcurgă un anumit mecanism procedural, care determină întregul proces legislativ, în care prerogativele parlamentare intră în forță. Astfel, procedura legislativă parlamentară cuprinde totalitatea regulilor pentru pregătirea examinării, examinarea și votarea unui proiect de lege în Parlament (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 48*).

În același timp, Curtea a reținut că, deși normele articolelor 64, 66 și 72 alin.(3) lit.c) din Legea Supremă autorizează Parlamentul să reglementeze organizarea și funcționarea sa, inclusiv să determine etapele procedurale ale legiferării, acesta urmează să adopte asemenea reglementări în limita permisă de normele constituționale și în corespundere cu acestea (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 51*).

Curtea a reținut că, potrivit prevederilor Regulamentului Parlamentului, procedura legislativă este complexă, care cuprinde atât avizarea proiectului de act legislativ de către comisiile permanente, Direcția juridică a Secretariatului Parlamentului și, după caz, Guvern și instituțiile interesate, cât și etapa examinării acestuia în ședința plenară a Parlamentului (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 57*).

Având în vedere prerogativa Parlamentului de a fi *unica autoritate legislativă*, examinarea unui proiect de lege semnifică *dezbaterea acestuia în cadrul ședințelor în plen*, în cursul căreia

---

⁶ HCC nr. 15 din 04.12.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la exercitarea dreptului la inițiativă legislativă, sesizarea nr.18a/2012 (*vizează nulitatea proiectelor de acte legislative neexamine în decursul unei legislaturi*).

deputații au posibilitatea de a se pronunța asupra conceptului proiectului respectiv (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 58*).

Pentru aceste considerente și ținând cont de etapele procedurii legislative, Curtea a reținut că prevederea articolului 47 alin. (12) din Regulamentul Parlamentului, *prin care se declară nule proiectele de acte legislative care nu au fost examinate în decursul unei legislaturi, este conformă prevederilor Constituției* (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 61*).

Pe de altă parte, potrivit articolului 63 alin. (4) din Constituție, proiectele de legi sau propunerile legislative înscrise pe ordinea de zi a Parlamentului *precedent își continuă procedura în noul Parlament* (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 62*).

Această normă constituțională expres obligă noul corp legislativ să supună dezbaterilor proiectele de acte legislative *care au fost înscrise în ordinea de zi* (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 63*).

Curtea a reținut că prevederea constituțională cuprinsă la art.63 alin.(4) vizează situația în care proiectele actelor legislative incluse pe ordinea de zi a plenului Parlamentului au fost aprobate în prima și, după caz, a doua lectură, dar nu au fost adoptate în lectură finală. Acesta este cazul legilor constituționale și al celor organice, pentru adoptarea cărora legea prevede două și după caz, trei lecturi (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 64*).

De asemenea, ținând cont de faptul că dreptul de inițiativă legislativă parlamentară este una dintre modalitățile de valorificare a rolului reprezentanților națiunii, norma statuată în Legea Supremă asigură tranziția între legislaturi și preluarea proiectelor aflate la o etapă mai avansată de examinare în cadrul procesului legislativ (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 65*).

Prin obligarea noului Parlament de a examina proiectele anterioare ajunse la etapa dezbaterilor în plenul Parlamentului precedent, legea constituțională a realizat o conciliere între eficacitatea procesului legislativ și valorificarea efortului depus de comisiile parlamentare și plenul Parlamentului în fazele anterioare (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 66*).

Astfel, în măsura în care Parlamentul anterior a parcurs toate fazele necesare de examinare prealabilă pentru ca un proiect de lege sau o propunere legislativă să fie înscrisă pe ordinea de zi, acestea au fost înscrise în ordinea de zi, dar pentru varii motive nu au fost examinate în ședința plenară a Parlamentului, această obligație revine noului Parlament. (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 67*)

În acest context, Curtea a reținut că nulitatea proiectelor ce nu au fost *adoptate*, care cuprinde și *proiectele înscrise în ordinea de zi*, aprobate în prima lectură sau, după caz, în lectura a doua, dar care nu au fost adoptate în lectură finală, *excedează prevederii articolului 63 alin.(4) din Constituție*. Or, pentru aceste cazuri, legiuitorul constituant a stabilit expres că *aceste proiecte își continuă procedura legislativă* (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 68*).

În lumina celor expuse, nulitatea proiectelor care *nu au fost adoptate*, deși au fost *înscrise în ordinea de zi* a plenului Parlamentului, este *contrară* dispoziției articolului 63 alin.(4) din Constituție, norma contestată urmând a fi *aplicată doar în privința proiectelor de legi care nu au fost examinate, nefiind incluse în ordinea de zi a plenului Parlamentului* (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 69*).

În același timp, Curtea a reținut că dreptul la inițiativă legislativă este de o relevanță practică doar dacă proiectul de lege propus este introdus în agenda Parlamentului pentru dezbateri și votare în mod public în ședințe plene (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 80*).

În context, Curtea a ținut să reitereze rolul opoziției pentru funcționarea democrației, subliniat în Hotărârea nr.8 din 19 iunie 2012 privind interpretarea articolelor 68 alin.(1), (2) și 69 alin. (2) din Constituție (*HCC nr.15 din 04.12.2012, § 81*).

În acest sens, Curtea a considerat necesară instituirea de către Parlament a unor mecanisme ce ar asigura examinarea proiectelor actelor legislative prezentate de opoziția parlamentară, precum organizarea unor ședințe dedicate expres discutării acestora, similar practicilor altor state

în domeniu, motiv pentru care a decis să menționeze și aceste aspecte în adresa formulată și remisă Parlamentului (*HCC nr.15 din 04.12.2012*, § 85).

1.5. Dizolvarea Parlamentului

- Termenul

Curtea a reținut că, potrivit art.10 alin.(3) din Legea nr.1234, Președintele țării nu are doar dreptul, dar are și obligația de a dizolva Parlamentul într-un termen rezonabil, după un an de la ultima dizolvare. Sintagma „termen rezonabil”, în contextul dat, este utilizată cu scopul de a nu impune autorității publice limite disproporționate pentru desfășurarea unor proceduri, care *apriori*, în unele situații concrete, sînt imposibil de realizat (*HCC nr.7 din 24.05.2012*, § 68).

Curtea a menționat că „termenul rezonabil” reprezintă o perioadă de timp obiectiv necesară pentru efectuarea unei proceduri (acțiuni). Legiuitorul constituant a preferat fie să concretizeze termenul de exercitare a procedurii constituționale (de ex., art. 98 al Constituției), fie să lase acest drept la latitudinea legislatorului (art.86 din Constituție). Având în vedere diversitatea aspectelor vieții sociale și multitudinea circumstanțelor, Curtea Constituțională a considerat inoportună concretizarea termenului în toate cazurile referitoare la exercitarea procedurilor constituționale. Organul decizional trebuie să dispună de o anumită marjă de apreciere și de flexibilitate la stabilirea termenului de exercitare a procedurilor constituționale. Prin urmare, în situațiile când sunt posibile mai multe soluții, Curtea Constituțională a recunoscut că prevederile care conferă autorităților publice dreptul de a opera în actele normative cu „termenul rezonabil” pentru efectuarea unor acțiuni se plasează în câmpul constituțional (*HCC nr.7 din 24.05.2012*, § 69).

În acest context, Curtea Constituțională a reținut că un impact asupra stabilirii termenului rezonabil îl pot avea și situațiile excepționale, precum pericolul de război, catastrofele, calamitățile naturale la scară națională ș.a., ce fac imposibilă desfășurarea unor astfel de proceduri (*HCC nr.7 din 24.05.2012*, § 70).

Curtea a subliniat că, atunci când există divergențe cu privire la termenul rezonabil de desfășurare a unei proceduri (acțiuni), Președintele Republicii Moldova (ori altă autoritate publică vizată de actul normativ) este obligat să explice rațiunile extinderii termenului respectiv. Curtea Constituțională, în virtutea atribuției sale de garant al realizării principiului separației puterilor în stat și al responsabilității statului față de cetățean, va decide, în fiecare caz concret, dacă autoritățile publice centrale au respectat termenul rezonabil de exercitare a procedurilor constituționale (*HCC nr.7 din 24.05.2012*, § 71).

Curtea a reținut că stabilirea termenului rezonabil pentru dizolvarea Parlamentului revine Președintelui în exercițiu. În sensul alin.(5) art.78 combinat cu alin.(3) art.85 din Constituție, procedura de dizolvare a Parlamentului, precedată de o altă dizolvare, poate fi realizată de Președintele în exercițiu cu condiția că: 1) au fost desfășurate alegerile repetate și șeful statului n-a fost ales și 2) a expirat un an de la ultima dizolvare (*HCC nr.7 din 24.05.2012*, § 72).

Astfel, în sensul alin.(5) art.78 combinat cu alin.(3) art.85 din Constituție, procedura de dizolvare a Parlamentului, în cazul survenirii circumstanțelor stabilite de Constituție, poate fi *inițiată* de Președintele în exercițiu și înainte de a se împlini un an de la ultima dizolvare, deoarece această procedură necesită timp, presupune avizul obligatoriu al Curții Constituționale ș.a. Principala condiție, conform rigorilor constituționale, este că dizolvarea Parlamentului se poate produce doar după expirarea unui an de la ultima dizolvare (*HCC nr.7 din 24.05.2012*, § 73).

1.6. Alegerea Președintelui Republicii Moldova

1.6.1. Secretul votului

În conformitate cu dispozițiile articolului 78 alin. (1) din Constituție, Președintele Republicii Moldova se alege de către Parlament prin *vote secret*, iar articolul 8 alin.(1) din Legea cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova prevede că *votearea* pentru candidații la funcția de Președinte al Republicii Moldova se efectuează *în mod secret* (HCC nr.1⁷ din 12.01.2012, § 42).

Curtea a reținut că secretul votului nu este numai un drept fundamental, dar, de asemenea, o obligație. Prin urmare, renunțarea la dreptul la vot secret nu exonerează deputații de obligația de a asigura secretul votului, or, la ea nu se poate renunța. În acest context, funcționarii electorali sunt obligați să ia măsuri pentru a evita orice manifestare care încalcă secretul votului (HCC nr.1 din 12.01.2012, § 51).

Votul secret este o metodă electorală, prin care se asigură confidențialitatea opțiunii alegătorului, urmărindu-se scopul ca acesta să nu fie intimidat sau influențat (HCC nr.1 din 12.01.2012, § 37).

Astfel, Curtea a observat că din textul Constituției nu rezultă posibilitatea derogării de la caracterul secret al votării în cazul alegerii Președintelui. O dovadă în acest sens este faptul că, dacă în alte cazuri Constituția utilizează expresia „*cu votul [...]*”, fără a preciza dacă acesta trebuie să fie deschis sau secret (a se vedea articolele 74, 81, 82, 89, 98, 106, 111, 141, 143 din Constituție), în acest caz Constituția utilizează indicativul „*este ales*”, cu precizarea „*prin vot secret*”, fără a prevedea excepții sau, cel puțin, posibilitatea legiuitorului de a reglementa situații de exceptare. Redacția articolului 78 indică clar voința legiuitorului constituant de a aplica această garanție constituțională în cazul alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii (ordinare, repetate). Această protecție se extinde de la primirea buletinului de vot până la plasarea acestuia în urna de vot sigilată, astfel încât opțiunea exprimată să nu poată fi identificată (HCC nr.1 din 12.01.2012, § 46).

În condițiile în care caracterul secret al votării este stabilit expres de Constituție, Curtea consideră că acesta este o condiție *sine qua non* pentru desfășurarea și validitatea alegerilor Președintelui (HCC nr.1 din 12.01.2012, § 47).

Curtea reține că aceste garanții urmează a fi asigurate în cadrul tuturor exercițiilor electorale prin vot secret, indiferent de tipul scrutinului (HCC nr.1 din 12.01.2012, § 49).

În acest context, având în vedere normele constituționale și practica sa anterioară, Curtea a reiterat imposibilitatea derogării de la caracterul secret al votului pentru alegerea Președintelui, deoarece acesta derivă dintr-o normă constituțională imperativă (HCC nr.1 din 12.01.2012, § 44).

De asemenea, Curtea a reținut că secretul votului nu este numai un drept fundamental, dar, de asemenea, o obligație. Prin urmare, renunțarea la dreptul la vot secret nu exonerează deputații de obligația de a asigura secretul votului, or, la ea nu se poate renunța. În acest context, funcționarii electorali sunt obligați să ia măsuri pentru a evita orice manifestare care încalcă secretul votului (HCC nr.1 din 12.01.2012, § 51).

1.6.2. Termenul

Curtea a reținut că termenul de 30 de zile, instituit prin lege pentru fixarea unei noi date a alegerilor ordinare la funcția de Președinte al Republicii Moldova, se înscrie în termenul general de două luni, prevăzut de alin.(4) art.90 din Constituție pentru alegerea Președintelui (HCC nr.7 din 24.05.2012, § 49).

Concluziile enunțate au permis Curții Constituționale să constate că amânarea termenului de alegere a Președintelui cu 30 de zile nu vine în contradicție cu obligația parlamentarilor de a alege Președintele, ce rezultă din art.78 al Constituției combinat cu art.15 din Constituție. De asemenea,

---

⁷ HCC nr. 1 din 12.01.2012 privind controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr.266 din 23 decembrie 2011 cu privire la rezultatele alegerilor ordinare pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, sesizarea nr.37a/2012 (*vizează rezultatele alegerilor ordinare pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova*).

norma legală, fiind adoptată cu respectarea termenului stipulat de art.90 alin.(4) din Constituție, este o expresie a voinței deputaților, care dețin mandatul reprezentativ al poporului, prin care fapt corespunde și cu prevederile art.2 combinat cu art. 68 din Constituție (*HCC nr.7 din 24.05.2012, § 50*).

Curtea a reținut că stabilirea circumstanțelor în care poate fi amânată ședința specială pentru alegerea Președintelui reprezintă dreptul discreționar al legislatorului. În același timp, Curtea a observat că nereglementarea exhaustivă a acestor circumstanțe (impedimente) face posibilă eschivarea deputaților de la onorarea obligației care le revine, obstrucționarea și amânarea procedurii de alegere a șefului statului pentru un termen nedeterminat. Curtea a considerat că Parlamentul trebuie să concretizeze care sunt impedimentele ce fac imposibilă desfășurarea scrutinului prezidențial. În redacția actuală norma contestată vine în contradicție cu cerințele de calitate ale normei de drept, încălcând astfel art.23 din Constituție (*HCC nr.7 din 24.05.2012, § 61*).

1.6.3. Cvorumul

Reiterând practica sa anterioară, Curtea a reținut că norma legală, care impune participarea la scrutinul prezidențial a cel puțin 3/5 din numărul deputaților aleși, are ca rațiune excluderea posibilității provocării artificiale a alegerilor anticipate și îi obligă pe deputați, care se află în serviciul poporului, să respecte normele de procedură prevăzute de art.78 din Constituție (*HCC nr.7 din 24.05.2012, § 55*).

Curtea a reținut că prevederile contestate ale art.6 alin.(2) din Legea nr.1234, care stipulează participarea a cel puțin 61 de deputați la ședința de alegere a Președintelui Republicii Moldova, sunt în concordanță cu normele constituționale și Hotărârea Curții Constituționale nr.45 din 18.12.2000 privind interpretarea alin.(3) și alin.(5) art.78 din Constituție (*HCC nr.7 din 24.05.2012, § 56*).

1.7. Atribuțiile Președintelui Republicii Moldova

- Acordarea cetățeniei Republicii Moldova

Prevederile lit.c) art.88 din Constituție abilitază Președintele Republicii Moldova cu una din principalele atribuții în exercitarea puterii de stat, care vizează statutul juridic al persoanei, – acordarea cetățeniei. Astfel, conform normei constituționale, Președintele „soluționează problemele cetățeniei Republicii Moldova și acordă azil politic” (*HCC nr.11⁸ din 30.10.2012, § 35*).

Curtea a reținut că termenul „soluționează”, în sensul art.88 lit.c) din Constituție, are o semnificație mai largă, incluzând întreg ansamblul de proceduri prevăzute de lege pentru acordarea cetățeniei (*HCC nr.11 din 30.10.2012, § 38*).

În baza acestei analize cazuale exegetice, Curtea a dedus că atribuția Președintelui Republicii Moldova statuată la lit.c) art.88 din Constituție presupune examinarea tuturor problemelor legate de cetățenie, începând cu depunerea cererii și terminând cu emiterea soluției, care poate fi atât pozitivă, cât și negativă. Curtea a reținut că Președintele Republicii Moldova, conform prevederilor lit.c) art.88 din Constituție, este unica autoritate, care poate emite soluții definitive pentru fiecare etapă a procedurii legate de dobândirea cetățeniei (*HCC nr.11 din 30.10.2012, § 39*).

---

⁸ HCC nr. 11 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 28 lit.a) din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr.1024-XIV din 2 iunie 2000, sesizarea nr.16g/2012 (*vizează procedura de acordare a cetățeniei Republicii Moldova*).

În consecință, Curtea a reținut că o altă interpretare a normei constituționale prin lege [...] referitoare la procedura reglementată la lit.a) art.28 din Legea cetățeniei ar echivala cu limitarea atribuției Președintelui statuate la lit.c) art.88 din Constituție (*HCC nr.11 din 30.10.2012, § 40*).

Curtea a reținut că regula enunțată decurge nu numai din prevederile constituționale, ci și de necesitatea rezonabilă ca problemele în cauză să fie soluționate de o instituție competentă și specializată. Conform reglementărilor actuale, unica structură specializată în acest domeniu este Comisia pentru problemele cetățeniei și acordării de azil politic de pe lângă Președintele Republicii Moldova, care, conform Decretului nr. 694-II din 28.07.98, „este constituită în scopul asigurării exercitării de către Președintele Republicii Moldova a atribuțiilor constituționale în problemele cetățeniei” (*HCC nr.11 din 30.10.2012, § 41*).

În acest sens, Curtea a reținut că, potrivit reglementărilor legale în vigoare, numai Comisia, formată, în conformitate cu art.31 din Legea cetățeniei, „pentru examinarea prealabilă a problemelor cetățeniei”, este în drept să verifice actele solicitantului prevăzute de lege și să prezinte propunerile respective Președintelui, căruia îi aparține dreptul decizional. Orice mecanism administrativ, care în fapt ar putea împiedica Președintele Republicii Moldova să soluționeze cererile de acordare a cetățeniei, în sensul art.88 lit.c) din Constituție, ar însemna de fapt o limitare inadmisibilă a atribuțiilor sale (*HCC nr.11 din 30.10.2012, § 42*).

Mai mult ca atât, după cum rezultă din materialele cauzei, soluționarea problemelor cetățeniei a fost dată în competența unui agent economic – Î.S. CRIS „Registru”, care în realitate este investită cu putere decizională, deși cererea privind acordarea cetățeniei este adresată Președintelui țării, și nu conducătorului acesteia (*HCC nr.11 din 30.10.2012, § 43*).

Curtea a reținut că, potrivit principiului unității materiei constituționale, normele Constituției urmează a fi aplicate și interpretate cazual în coroborare cu alte norme constituționale ce reglementează instituții și principii similare, ținând cont de aspectele funcționale ale instituției reglementate de normele constituționale invocate (*HCC nr.11 din 30.10.2012, § 44*).

Având în vedere cele expuse, Curtea a remarcat, cu referire la aplicarea prevederilor lit.(c) art.88 din Constituție, că prevederile alin.(1) art.17 din Constituție abilitază Parlamentul cu dreptul de a reglementa prin lege organică procedura dobândirii cetățeniei în limitele prevederilor lit.(c) art.88 din Constituție (*HCC nr.11 din 30.10.2012, § 45*).

[...] Curtea Constituțională a subliniat că prevederea „În cazul întrunirii tuturor condițiilor prevăzute de legislația în vigoare, ministerul și organele lui întocmesc un aviz argumentat”, cuprinsă în articolul 28 lit.(a) din Legea cetățeniei Republicii Moldova, nu corespunde prevederilor lit.(c) art.88 din Constituție, precum și art.23 din Constituție (*HCC nr.11 din 30.10.2012, § 52*).

1.8. Instanțele judecătorești. Statutul judecătorului

- *Dreptul Procurorului General de a intenta proceduri disciplinare în privința judecătorilor*

Curtea a atestat că dreptul exclusiv de a înfăptui justiția în numele legii aparține judecătorului, ca unicul purtător al puterii judecătorești și care, după cum prevede alin.(1) art.116 din Constituție, este independent, imparțial și inamovibil, potrivit legii. Or, puterea judecătorească este una din cele trei puteri ale statului, care este independentă, separată de puterea legislativă și puterea executivă, are atribuții proprii, exercitate prin instanțele judecătorești, în conformitate cu principiile și normele cuprinse în Constituție, legi și alte acte normative (*HCC nr.3 din 09.02.2012, § 33*).

Legiuitorul constituent a consacrat independența judecătorului pentru a-l apăra pe acesta de influența autorităților publice. Oricare ar fi aspectele în care poate fi abordată, independența judecătorului nu este reglementată ca un scop în sine și, cu atât mai puțin, ca un privilegiu al

acestui, ci, slujind înfăptuirii justiției, reprezintă o garanție oferită cetățenilor, care trebuie să aibă certitudinea că judecătorii sînt independenți în raport cu puterea legislativă și cea executivă și că, indiferent de statutul lor special, se supun numai legii (*HCC nr.9° din 28.06.2012, § 30*).

În jurisprudența sa cu privire la respectarea principiului constituțional al independenței judecătorilor (hotărârile Curții Constituționale nr.10 din 4 martie 1997, nr.28 din 14 decembrie 2010, nr.12 din 7 iunie 2011) Curtea a subliniat că independența judecătorului este o premisă a statului de drept și o garanție fundamentală a unei judecăți corecte, ceea ce presupune că nimeni nu poate interveni în deciziile și modul de gândire ale unui judecător, decât prin procedurile judiciare stabilite. Într-o societate democratică judecătorul nu poate fi la adăpostul unei imunități absolute, dar, în același timp, angajarea responsabilității acestuia trebuie făcută sub rezerva unei prudențe determinate de necesitatea garantării independenței și libertății judecătorului contra tuturor presiunilor induse (*HCC nr.9 din 28.06.2012, § 31*).

Curtea a reținut că prin dreptul atribuit Procurorului General, membru de drept al Consiliului Superior al Magistraturii, de a intenta proceduri disciplinare în privința judecătorilor nu se aduce atingere statutului și independenței acestora (*HCC nr.9 din 28.06.2012, § 33*).

În cazurile răspunderii disciplinare, independența judecătorului se asigură prin garanțiile procedurale, în primul rând, prin faptul că doar Consiliul Superior al Magistraturii, organul de autoadministrare judecătorească (prin membrii săi), este instituția responsabilă pentru pornirea acțiunii disciplinare, acesta funcționând ca instanță de judecată pentru abaterile disciplinare ale judecătorilor. Abaterile disciplinare și sancțiunile sînt prevăzute de lege, iar hotărârile Consiliului Superior al Magistraturii pot fi contestate la Curtea de Apel (*HCC nr.9 din 28.06.2012, § 34*).

Independența judecătorului în procedurile disciplinare se asigură, de asemenea, prin mecanismele legale de examinare a abaterilor disciplinare de către un organ independent – colegiul disciplinar - cu respectarea drepturilor judecătorului de a participa la examinarea cazului său, de a fi asistat de un apărător, de a formula demersuri, de a da lămuriri, de a ataca hotărârea colegiului disciplinar la Consiliul Superior al Magistraturii și de a contesta hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii în instanța de contencios administrativ. Pentru a exclude orice ingerință în activitatea judiciară și a asigura independența judecătorilor, *la validarea hotărârilor colegiului disciplinar și examinarea contestațiilor* împotriva acestor hotărâri, membrul Consiliului Superior al Magistraturii la propunerea căruia sau din inițiativa căruia a fost intentată procedura disciplinară este lipsit de dreptul de a participa la deliberare [...] (*HCC nr.9 din 28.06.2012, § 35*).

Din norma enunțată rezultă fără echivoc că orice membru al Consiliului Superior al Magistraturii, inclusiv Procurorul General, dispune doar de dreptul de a intenta procedura disciplinară față de judecător, dar nu și de a examina acțiunea disciplinară pe care a intentat-o. Examinarea acțiunii disciplinare este competența exclusivă a colegiului disciplinar, căruia îi revine sarcina de a emite hotărâri motivate, cu menționarea probelor și aplicarea sancțiunilor disciplinare (*HCC nr.9 din 28.06.2012, § 36*).

Prevederea care reglementează calitatea Procurorului General de titular al intentării acțiunii disciplinare nu aduce atingere în nici un mod atribuțiilor constituționale ale Consiliului Superior al Magistraturii, fiind respectate premisele independenței actului de justiție adoptat în materia de răspundere disciplinară a judecătorilor (*HCC nr.9 din 28.06.2012, § 38*).

În dezvoltarea acestei afirmații, Curtea a subliniat că doar existența unor atribuții decizionale în sarcina unei autorități publice, alta decât cea constituțional sau legal desemnată, poate avea drept consecință încălcarea principiului separației puterilor în stat (*HCC nr.9 din 28.06.2012, § 42*).

---

⁹ HCC nr. 9 din 28.06.2012 pentru controlul constituționalității sintagmei „orice membru” din alineatul (1) articolul 10 al Legii nr. 950-XIII din 19 iulie 1996 cu privire la colegiul disciplinar și la răspunderea disciplinară a judecătorilor, sesizarea nr.6a/2012 (vizează dreptul Procurorului General de a intenta procedura disciplinară în privința judecătorilor).

Competența Consiliului Superior al Magistraturii și a colegiului disciplinar, prevăzută de normele constituționale și legale, referitor la procedurile disciplinare intentate judecătorilor nu poate duce la încălcarea principiului separației puterilor în stat (*HCC nr.9 din 28.06.2012, § 43*).

Curtea a concluzionat că abilitarea Procurorului General, ca membru de drept al Consiliului Superior al Magistraturii, cu dreptul de a intenta acțiuni disciplinare în privința judecătorilor nu poate fi considerată o ingerință în activitatea puterii judecătorești, fapt care ar fi putut ridica problema respectării articolului 6 din Constituție (*HCC nr.9 din 28.06.2012, § 44*).

II. Protecția drepturilor fundamentale ale omului

2.1 Universalitatea și egalitatea

- Discriminarea militarilor fondată pe sex

În jurisprudența sa anterioară, Curtea a statuat constant că orice diferență de tratament nu implică în mod automat o încălcare a articolului 16 din Constituție. Pentru a stabili încălcarea articolului 16 din Constituție trebuie să se constate faptul că persoanele aflate în situații similare sau comparabile beneficiază de tratament preferențial și că această distincție este discriminatorie [...] (*HCC nr. 12¹⁰ din 01.11.2012, § 52*).

Astfel, o distincție este discriminatorie dacă nu se bazează pe o justificare obiectivă și rezonabilă, adică, dacă nu urmărește un scop legitim sau dacă nu există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit (*HCC nr. 12 din 01.11.2012, § 54*).

Statul dispune de o anumită marjă de apreciere pentru a justifica un tratament diferit în situații analoge. Domeniul de aplicare al marjei de apreciere variază în funcție de circumstanțe și de context, dar Curții Constituționale îi revine misiunea de a aprecia în cele din urmă respectarea exigențelor Constituției (*HCC nr. 12 din 01.11.2012, § 55*).

Curtea a reamintit, între altele, că progresul spre egalitatea de gen a devenit un obiectiv major în statele membre ale Consiliului European și că, prin prisma textelor pertinente ale Consiliului European și a jurisprudenței Curții Europene, numai considerente foarte puternice ar putea determina aprecierea unei diferențe de tratament ca fiind compatibilă cu Convenția Europeană (a se vedea hotărârile CEDO *Burghartz v. Elveția* din 22 februarie 1994, § 27, și *Schuler-Zgraggen v. Elveția* din 24 iunie 1993 etc.) (*HCC nr. 12 din 01.11.2012, § 56*).

Curtea a reiterat că articolul 16 din Constituție intră în acțiune atunci când situația la care se referă dezavantajul implică una din condițiile de exercitare a unui drept garantat, sau dacă măsurile criticate vizează exercitarea unui drept garantat. Pentru ca articolul 16 să fie operabil, este suficient ca situația reglementată de normele contestate să intre în domeniul de aplicare al uneia sau mai multor dispoziții ale Constituției, care garantează drepturi fundamentale (*HCC nr.12 din 01.11.2012, § 64*).

Curtea a conchis că diviziunea tradițională a rolurilor fondată pe gen în societate nu poate fi folosită pentru a justifica excluderea bărbaților, inclusiv a celor care lucrează în armată, de la exercitarea dreptului la concediul pentru îngrijirea copilului. Marea Cameră a Curții Europene a considerat că stereotipurile fondate pe gen – precum faptul că femeile sînt cele ce urmează să se ocupe mai mult de copii și că bărbații sînt cei care muncesc mai mult pentru a câștiga bani – nu pot fi considerate în sine ca reprezentând o justificare suficientă pentru un tratament diferențiat privind concediul pentru îngrijirea copilului, nu mai mult decât stereotipuri similare fondate pe rasă, origine, culoare sau orientare sexuală (*HCC nr. 12 din 01.11.2012, § 83*).

---

¹⁰ HCC nr. 12 din 01.11.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi ale articolului 32 alin.(4) lit.j) din legea nr.162-XVI din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor; Sesizarea nr.12a/2012 (*vizează dreptul bărbatului-militar la concediu pentru îngrijirea copilului*).

Curtea a reținut că într-un număr semnificativ de state membre ale Consiliului Europei militarii de ambele sexe au dreptul la concediu parental [...] (*HCC nr. 12 din 01.11.2012, § 86*).

Curtea a menționat că articolul 1 din Convenția nr.111 a OIM privind discriminarea în domeniul forței de muncă și exercitării profesiei prevede că distincțiile, excluderile sau preferințele, fondate pe calificările solicitate pentru un anumit loc de muncă, nu sînt considerate discriminare. Curtea nu a găsit că excluderea dreptului la concediu parental în speță este fondată pe o calificare necesară pentru a servi în armată. De altfel, militarii de sex feminin au dreptul la concediu pentru îngrijirea copilului, excluderea în cauză afectând doar militarii de sex masculin (*HCC nr. 12 din 01.11.2012, § 87*).

În același timp, Curtea a considerat că, având în vedere cerințele speciale ale armatei, excluderea dreptului la concediu parental poate fi justificată în privința unui militar, bărbat sau femeie, care, din cauza unor factori, precum poziția sa ierarhică, raritatea calificărilor tehnice sau participarea sa la operațiunile militare de pe teren, nu poate fi ușor înlocuit în sarcinile sale. Or, în Republica Moldova, dreptul la concediu parental se fondează exclusiv pe sexul militarilor. Excluzând militarii de sex masculin de la exercitarea dreptului la concediul parental, dispoziția în cauză impune o restricție care se aplică în mod automat tuturor militarilor de sex masculin, indiferent de poziția lor în armată, de disponibilitatea unui înlocuitor sau de situația lor personală (*HCC nr. 12 din 01.11.2012, § 88*).

Curtea a considerat că o astfel de restricție generală și automată, impusă unui grup de persoane, fiind fondată pe sex, depășește domeniul de aplicare a unei marje de apreciere a statului acceptabile, oricât de largă ar fi, și că este incompatibilă cu articolul 16 din Constituție, combinat cu articolele 48 și 49 din Constituție (*HCC nr. 12 din 01.11.2012, § 89*).

Curtea a conchis că excluderea militarilor de sex masculin de la exercitarea dreptului la concediul parental, în timp ce militarii de sex feminin au acest drept, nu poate fi considerată ca fiind fondată pe o justificare obiectivă sau rezonabilă. Prin urmare, această diferență de tratament constituie o discriminare fondată pe sex (*HCC nr.12 din 01.11.2012, § 92*).

2.2. Accesul liber la justiție

2.2.1. Procedura prealabilă de soluționare a litigiilor

Curtea a reținut că art.20 din Constituție garantează oricărei persoane dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngredi accesul la justiție (*HCC nr.14¹¹ din 15.11.2012, § 48*).

Prin generalitatea formulării sale, art. 20 permite oricărei persoane - cetățean al Republicii Moldova, cetățean străin sau apatrid - accesul la justiție. Totodată, el permite accesul la justiție pentru apărarea oricărui drept sau libertăți și a oricărui interes legitim, indiferent dacă aceasta rezultă din Constituție sau din alte legi (*HCC nr.14 din 15.11.2012, § 49*).

Curtea a menționat că principiul accesului liber la justiție urmează a fi privit nu doar ca o garanție fundamentală pentru exercitarea efectivă a drepturilor și libertăților persoanei, ci și ca o normă imperativă chemată să dea sens noțiunii de “stat de drept”. Or, conform art.1 alin.(3) din Constituție, Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate (*HCC nr.14 din 15.11.2012, § 50*).

---

¹¹ HCC nr. 14 din 15.11.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225-XV din 30 mai 2003, sesizarea nr.21a/2012 (*vizează obligativitatea respectării procedurii prealabile de soluționare a litigiilor*).

Astfel, Legea fundamentală fortifică prevederile art.20 printr-o serie de alte drepturi și principii instituționale. Un principiu indispensabil al principiului accesului liber la justiție este principiul existenței unor instanțe independente și imparțiale (*HCC nr.14 din 15.11.2012, § 53*).

Acest principiu se materializează prin prevederile art.114 din Constituție, conform căruia justiția se înfăptuiește, în numele legii, numai de instanțele judecătorești, instanțe care, potrivit art.115, sînt Curtea Supremă de Justiție, curțile de apel și judecătoriile. La fel, art. 116 alin.(1) din Constituție stabilește că judecătorii instanțelor judecătorești sînt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii (*HCC nr.14 din 15.11.2012, § 54*).

De asemenea, accesul la justiție nu poate fi realizat pe deplin în lipsa garantării dreptului la apărare (art.26 din Constituție), care constituie o condiție necesară pentru realizarea eficientă a justiției (*HCC nr.14 din 15.11.2012, § 55*).

Prin limitele permise de art. 4 din Constituție de a aplica și interpreta dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului în concordanță cu actele internaționale la care Republica Moldova este parte, Curtea a reținut că prin prisma art. 6 pct. 1 din Convenția Europeană, precum și prin prisma jurisprudenței Curții Europene, dreptul de acces la justiție nu poate fi un drept absolut, ci unul care poate implica limitări, inclusiv de ordin procedural, cât timp acestea sunt rezonabile și proporționale cu scopul urmărit (*HCC nr.14 din 15.11.2012, § 58*).

Curtea a reținut că, Curtea Europeană în jurisprudența sa a statuat că, dincolo de limitele care circumscriu conținutului acestui drept, există loc pentru restrângeri aduse implicit (*HCC nr.14 din 15.11.2012, § 59*).

Dreptul de acces la o instanță de judecată impune, prin însăși natura sa, a fi reglementat de către stat, reglementare care poate fi variabilă în timp și spațiu, în funcție de nevoile și resursele comunității și ale indivizilor (*Ashingdane contra Regatului Unit al Marii Britanii*) (*HCC nr.14 din 15.11.2012, § 60*).

În jurisprudența sa Curtea Europeană a indicat că, în elaborarea unei astfel de reglementări, statele se bucură de o anumită marjă de apreciere. Cu toate acestea, limitările nu trebuie să restrângă dreptul de acces într-atât, încât să fie atinsă însăși substanța sa (*HCC nr.14, 2012, § 61*).

În contextul celor elucidate, Curtea a reținut că accesul la justiție, ca un aspect inerent al dreptului la un proces echitabil, nu poate fi perceput în lipsa garanțiilor impuse de art.6 pct.1 din Convenția Europeană, garanții la care se poate renunța numai în măsura în care să nu fie atinsă însăși substanța sa (*HCC nr.14 din 15.11.2012, § 62*).

[...] Potrivit dispozițiilor art.115 alin. (4) din Constituție, organizarea instanțelor judecătorești, competența acestora și *procedura de judecată* sînt stabilite prin lege organică. Astfel, stabilirea regulilor de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești constituie o prerogativă exclusivă a legiuitorului, care poate institui, în considerarea unor situații deosebite, reguli speciale de procedură. Sub acest aspect, principiul liberului acces la justiție presupune posibilitatea neîngrădită a celor interesați de a-l utiliza, în formele și în modalitățile prevăzute de lege (*HCC nr.14 din 15.11.2012, § 70*).

În același context, Curtea a reținut că Curtea Europeană în jurisprudența sa a menționat că accesul la justiție poate fi limitat, în special prin instituirea condițiilor de admisibilitate, domeniu în care statul se bucură de o anumită marjă de apreciere. Aceste limitări trebuie să urmărească un scop legitim, asigurându-se o proporționalitate între interesul persoanei și scopul legitim urmărit (*Guerin contra Franței, 29 iulie 1998, § 37*). Totuși, limitările nu trebuie să reducă la zero esența acestui drept. Regulile de procedură au scopul de a asigura o bună administrare a justiției și, în special, a asigura securitatea raporturilor juridice, iar cei implicați în proceduri trebuie să se aștepte ca aceste reguli să fie aplicate (*Miragall Escolano ș.a. contra Spaniei, 25 ianuarie 2000, § 33*) (*HCC nr.14 din 15.11.2012, § 71*).

Astfel, Curtea a constatat că prin instituirea procedurii prealabile de soluționare a litigiilor nu s-a urmărit restrângerea accesului liber la justiție, de care, în mod evident, cel interesat beneficiază

în condițiile legii, ci exclusiv instaurarea unui climat de ordine, indispensabil, în vederea exercitării dreptului constituțional statuat de art.20 din Constituție, prevenindu-se, astfel, abuzurile și asigurându-se protecția drepturilor și intereselor legitime ale celorlalte părți (*HCC nr.14 din 15.11.2012*, § 75).

Curtea a notat că procedura plângerii prealabile nu poate fi considerată ca fiind o jurisdicție în sensul dispozițiilor cuprinse în art. 114 - 116 din Constituție și nici în sensul art. 6 pct. 1 din Convenția Europeană. Or, în urma respectării procedurii prealabile și eșuării în soluționarea conflictului, acesta poate fi dedus de justițiabil în fața instanței de judecată. De asemenea, potrivit art.115 alin. (3) din Constituție, înființarea de instanțe extraordinare este interzisă (*HCC nr.14 din 15.11.2012*, § 84).

Curtea a reținut că o “asemenea condiție prealabilă” nu este de natură să încalce prevederile art. 20 din Constituție, care garantează accesul liber la justiție, și nu afectează substanța acestui drept garantat (*HCC nr.14 din 15.11.2012*, § 98).

2.2.2. Executarea imediată a deciziilor Consiliului Coordonator al Audiovizualului

Curtea a reținut că deciziile emise privind aplicarea sancțiunilor sub formă de avertizare publică, retragere a dreptului de a difuza anunțuri publicitare pentru o anumită perioadă și amendă pot fi contestate în instanța de judecată, astfel persoana având la îndemână mijloacele necesare pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime (*HCC nr.17¹² din 06.12.2012*, § 82).

În această ordine de idei, Curtea a menționat că garantarea dreptului la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești cuprinde dreptul cetățeanului de a introduce o acțiune în instanța judecătorească competentă și obligația acesteia de a da pe marginea ei o soluție legală, echitabilă și motivată (*HCC nr.17 din 06.12.2012*, § 83).

Astfel, în corespundere cu prevederile Legii contenciosului administrativ, având în vedere că, potrivit Codului audiovizualului, radiodifuzorii și distribuitorii de servicii au dreptul de a contesta în instanța de judecată, pentru exercitarea controlului judiciar al legalității, deciziile Consiliului Coordonator al Audiovizualului privind aplicarea sancțiunilor: avertizare publică; retragerea dreptului de a difuza anunțuri publicitare pentru o anumită perioadă; amendă, aceștia pot solicita instanței de contencios administrativ, concomitent cu înaintarea acțiunii, suspendarea executării actului administrativ contestat. Este la discreția instanței dispunerea suspendării actului administrativ și din oficiu, în cazuri temeinic justificate și în scopul prevenirii unei pagube iminente (*HCC nr.17 din 06.12.2012*, § 85).

Prin urmare, legislația națională asigură radiodifuzorilor și distribuitorilor de servicii accesul la justiție prin posibilitatea contestării în instanța de contencios administrativ a actelor administrative ale Consiliului Coordonator al Audiovizualului cu privire la aplicarea unei sancțiuni ce nu influențează continuarea activității, pentru a fi controlată legalitatea lor în cadrul unui proces judiciar, cu respectarea tuturor principiilor caracteristice unui proces echitabil și asigurarea dublului grad de jurisdicție (*HCC nr.17 din 06.12.2012*, § 87).

Curtea a conchis că alin.(8) al art.38 din Codul audiovizualului în partea ce ține de executarea imediată a deciziilor Consiliului Coordonator al Audiovizualului privind aplicarea sancțiunilor sub formă de avertizare publică, retragere a dreptului de a difuza anunțuri publicitare pentru o anumită perioadă, amendă, cu posibilitatea contestării ulterioare a acestora în instanța de judecată, nu aduce atingere drepturilor privind accesul liber la justiție, la un proces echitabil, inclusiv la apărare, și la un recurs efectiv, fiind în concordanță cu prevederile art.20, 53, 54 din Constituție, precum și cu prevederile actelor internaționale în domeniu (*HCC nr.17 din 06.12.2012*, § 88).

---

¹² HCC nr. 17 din 06.12.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul audiovizualului al Republicii Moldova nr. 260-XVI din 27 iulie 2006, sesizarea nr.25a/2012 (vizează dreptul CCA de a aplica sancțiuni radiodifuzorilor).

2.3. Viața intimă, familială și privată

2.3.1. Confidențialitatea datelor medicale

Curtea a menționat că, deși dreptul la respectarea și ocrotirea vieții intime, familiale și private nu comportă caracter absolut, orice imixtiune trebuie să fie prevăzută de lege, care să corespundă normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, să fie proporțională cu situația care a determinat-o și să nu atingă existența acestui drept, așa cum prevede articolul 54 alin.(2) și alin.(3) din Constituție (*HCC nr.13¹³ din 06.11.2012*, § 38).

În cazul luării la evidență militară, al încorporării în serviciul militar în termen sau cu termen redus, al încadrării în serviciul militar prin contract, al chemării recruților și rezerviștilor la centrele militare pentru clarificarea situației medico-militare, cetățenii sînt supuși examenului medical conform cerințelor Regulamentului cu privire la expertiza medico-militară în Forțele Armate ale Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.897 din 23 iulie 2003 (articolul 8 din Legea nr. 1245-XV) . Expertiza medico-militară se efectuează de către comisiile medico-militare în baza Baremului medical pentru stabilirea aptitudinii pentru îndeplinirea serviciului militar, prevăzut în Anexa nr.2 la Regulament, și a cerințelor suplimentare privind starea sănătății și dezvoltării fizice. Baremul medical este structurat, expunând în rubrica nr.2 denumirea bolilor și defectelor fizice (*HCC nr.13 din 06.11.2012*, § 42).

Potrivit prevederilor Regulamentului cu privire la încorporarea cetățenilor în serviciul militar în termen sau în cel cu termen redus (pct.17), tinerilor inapți pentru serviciul militar, cu excludere din evidența militară, li se înmânează adeverință de modelul stabilit (anexa nr.8), în care se indică articolul respectiv al Baremului medical, pentru diagnosticul medical, care servește drept *temei* pentru scoaterea din evidența militară. Astfel, diagnosticul medical este înlocuit cu articolul respectiv conform Baremului medical (*HCC nr.13 din 06.11.2012*, § 43).

Articolul din adeverința medicală reprezintă o încifrare a diagnosticului stabilit de către comisia medicală abilitată, care are obligația de a asigura confidențialitatea lui. Referindu-se la categorii speciale de date cu caracter personal, informația din adeverință nu poate fi divulgată persoanelor terțe, fiind eliberată candidatului supus examenului medical (*HCC nr.13 din 06.11.2012*, § 44).

Drept urmare, având în vedere că Baremul medical este publicat în Monitorul Oficial, denumirea bolilor și defectelor fizice sînt accesibile publicului larg și, deci, practica de a înlocui diagnosticul cu codul maladiei sau cu articolul respectiv nu asigură confidențialitatea datelor medicale (*HCC nr.13 din 06.11.2012*, § 45).

În acest context, Curtea a relevat că, potrivit articolului 1 alin.(2) al Legii nr.263-XVI din 27 octombrie 2005 cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului, informațiile confidențiale despre diagnosticul, starea sănătății, viața privată a pacientului, obținute în urma examinării, tratamentului, profilaxiei, reabilitării sau cercetării biomedicale (studiului clinic), constituie *secret medical*. Aceste informații nu pot fi divulgate persoanelor terțe, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Or, potrivit prevederilor articolului 12 al legii menționate, confidențialitatea acestor informații trebuie să fie asigurată de medicul curant și specialiști implicate în acordarea serviciilor de sănătate sau în cercetarea biomedicală (studiul clinic), precum și de alte persoane, cărora aceste informații le-au devenit cunoscute datorită exercitării obligațiilor profesionale și de serviciu (*HCC nr.13 din 06.11.2012*, § 46).

---

¹³ HCC nr.13 din 06.11.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Anexa nr.2 la Regulamentul cu privire la expertiza medico-militară în Forțele Armate ale Republicii Moldova, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.897 din 23 iulie 2003, și din Anexa nr.8 la Regulamentul cu privire la încorporarea cetățenilor în serviciul militar în termen sau în cel cu termen redus, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.864 din 17 august 2005, sesizarea nr.17a/2012 (*vizează includerea articolului Baremului medical în adeverința tinerilor inapți pentru serviciul medical*).

Având în vedere că dreptul de opțiune privind păstrarea confidențialității datelor cu privire la starea de sănătate aparține pacientului, obligația păstrării secretului medical se extinde și asupra conținutului concluziei Comisiei medico-militare, ce trebuie expusă în adeverința model prin indicarea articolului respectiv al Baremului medical, în temeiul ordinului ministrului apărării al Republicii Moldova, cu specificarea numărului și datei de emitere (*HCC nr.13 din 06.11.2012, § 47*).

În aceeași ordine de idei, Curtea a reținut că legislația națională prevede obligativitatea prezentării documentelor de evidență militară în cazul perfectării actelor de identitate, actelor de stare civilă, la încheierea contractului individual de muncă, precum și în alte cazuri, la solicitarea autorităților publice, ale instituțiilor publice și ale agenților economici, fapt ce duce la divulgarea diagnosticului medical către persoane terțe (*HCC nr.13 din 06.11.2012, § 48*).

Din cele menționate, Curtea a conchis că indicarea expresă în modelul adeverinței a articolului Baremului medical, cu referire la ordinul ministrului apărării al Republicii Moldova, specificându-se numărul și data de emitere a acestuia, drept temei pentru scoaterea din evidența militară, constituie o limitare nejustificată a dreptului la viața privată, prin accesibilitatea sa pentru persoane terțe, încălcând astfel articolul 28 din Constituția Republicii Moldova. Curtea apreciază acest fapt drept o ingerință disproporțională în exercitarea dreptului la viața privată, garantat de articolul 28 din Constituție în corelare cu prevederile articolului 54 din Constituție (*HCC nr.13 din 06.11.2012, § 50*).

Astfel, prevederile modelului adeverinței din Anexa nr. 8 la Regulamentul cu privire la încorporarea cetățenilor în serviciul militar în termen sau în cel cu termen redus, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.864 din 17 august 2005, în latura specificării exprese a articolului Baremului medical, cu referire la ordinul ministrului apărării al Republicii Moldova și specificarea numărului și datei emiterii acestuia, intră în contradicție cu articolele 28 și 54 din Constituție (*HCC nr.13 din 06.11.2012, § 51*).

2.3.2. Acordarea concediului parental

Curtea a observat că, în comparație cu militarii de sex feminin, militarii de sex masculin nu au dreptul legal la un concediu pentru îngrijirea copilului până la vârsta de trei ani [...] (*HCC nr.12 din 01.11.2012, § 67*).

Fără a ignora diferențele care pot exista între tată și mamă, în relația lor cu copilul, Curtea a reținut că, în ceea ce privește creșterea copilului în timpul concediului pentru îngrijirea copilului, bărbații și femeile se află în „situații similare” (*HCC nr.12 din 01.11.2012, § 69*).

Curtea a reținut că, în mai multe ocazii, Curtea Europeană a recunoscut că drepturile militarilor garantate de articolele 5, 9, 10 și 11 din Convenția Europeană, în unele cazuri, ar putea fi supuse unor restricții mai mari decât cele autorizate pentru civili (a se vedea hotărârea CEDO *Engel și alții v. Țările de Jos, precitată, § 73*). Curtea Europeană a reținut că, prin îmbrățișarea carierei militare, membrii forțelor armate se supun de bună voie unui sistem de disciplină militară și unor limitări ale drepturilor și libertăților pe care acest sistem le implică (hotărârile CEDO *Kalac v. Turcia* din 1 iulie 1997, § 28, și *Larissis și alții v. Grecia* din 24 februarie 1998, §§ 50-51, despre prozelitism în armată). În mod similar, atunci când a analizat situații prin prisma articolului 10 din Convenția Europeană, Curtea Europeană a subliniat că este necesar să se ia în considerare particularitățile vieții militare și „drepturile” și „responsabilitățile” specifice militarilor, membrii forțelor armate fiind supuși unei obligații de rezervă referitor la exercitarea funcțiilor lor (hotărârile CEDO *Hadjianastassiou v. Grecia* din 16 decembrie 1992, §§ 39 și 46, *Pasko v. Rusia* din 22 octombrie 2009, § 86, care implică divulgarea de secrete militare de către un membru al forțelor armate) [...] (*HCC nr.12 din 01.11.2012, § 73*).

În aceeași ordine de idei, Curtea Europeană a subliniat faptul că Convenția Europeană nu se oprește la porțile cazărnilor și că militarii, la fel ca toate celelalte persoane aflate sub jurisdicția

unui stat contractant, au dreptul de a se bucura de protecția Convenției Europene. Autoritățile naționale nu pot invoca statutul special al forțelor armate, pentru a justifica privarea militarilor de drepturile lor. Pentru a fi justificată, o restricție privind drepturile garantate de Convenție trebuie să fie necesară într-o societate democratică (a se vedea, hotărârile *Grigoriades v. Grecia* din 25 noiembrie 1997, §§ 45-48, și *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs și Gubi v. Austria* din 19 decembrie 1994, §§ 36-40) (*HCC nr.12 din 01.11.2012*, § 74).

În ceea ce privește restricțiile privind viața privată și de familie a militarilor, mai ales atunci când restricțiile afectează „un aspect mai intim al vieții private”, trebuie să existe, de asemenea, „motive deosebit de grave” pentru ca aceste interferențe să satisfacă cerințele de la articolul 8 § 2 din Convenția Europeană. În special, trebuie să existe un raport rezonabil de proporționalitate între restricțiile impuse și scopul legitim de a proteja securitatea națională. Aceste restricții sunt acceptabile numai în cazul în care există o amenințare reală pentru eficiența operațională a forțelor armate, iar afirmațiile cu privire la existența acestui risc trebuie să fie „susținute de exemple” (*Smith și Grady*, § 89, și *Lustig-Prean și Beckett*, § 82, precitate) (*HCC nr.12 din 01.11.2012*, § 75).

Curtea a admis că, având în vedere importanța armatei pentru protejarea securității naționale, restricțiile privind dreptul la concediu parental ar putea fi justificate, cu condiția că acestea nu sunt discriminatorii. Pentru Curte, este posibil să se realizeze scopul legitim de protecție a securității naționale în alt mod decât prin limitarea dreptului la concediu pentru îngrijirea copilului pentru militarii de sex feminin și excluderea militarilor de sex masculin de la exercitarea aceluiași drept (*HCC nr.12 din 01.11.2012*, § 85).

În același timp, Curtea a considerat că, având în vedere cerințele speciale ale armatei, excluderea dreptului la concediu parental poate fi justificată în privința unui militar, bărbat sau femeie, care, din cauza unor factori, precum poziția sa ierarhică, raritatea calificărilor tehnice sau participarea sa la operațiunile militare de pe teren, nu poate fi ușor înlocuit în sarcinile sale. Or, în Republica Moldova, dreptul la concediu parental se fondează exclusiv pe sexul militarilor. Excluzând militarii de sex masculin de la exercitarea dreptului la concediu parental, dispoziția în cauză impune o restricție care se aplică în mod automat tuturor militarilor de sex masculin, indiferent de poziția lor în armată, de disponibilitatea unui înlocuitor sau de situația lor personală (*HCC nr.12 din 01.11.2012*, § 88).

2.4. Dreptul la învățătură

- Cotele de înmatriculare la studii

Potrivit art.35 alin.(5) din Constituție, dreptul la învățătură poate fi realizat atât prin instituțiile de învățământ statale, cât și prin cele private (*HCC nr.6¹⁴ din 03.05.2012*, § 34).

Curtea a reținut că marja de apreciere a statului și dreptul său de intervenție în procesul de învățământ este mai mare decât în alte domenii și poate fi realizat prin diverse instrumente de reglementare (licențiere, acreditare ș.a) (*HCC nr.6 din 03.05.2012*, § 36).

Studiile superioare reprezintă o investiție în viitorul individului, care trebuie să producă rezultate cuantificabile și tangibile: garanția unui loc de muncă și oportunități de dezvoltare profesională. Prin urmare, este justificată reglementarea de către stat a cotelor de înmatriculare, pentru a se asigura că întreg sistemul educațional servește interesele societății (*HCC nr.6 din 03.05.2012*, § 37).

---

¹⁴ HCC nr. 6 din 03.05.2012 pentru controlul constituționalității alineatului 3 al articolului 3 din Legea nr.142-XVI din 7 iulie 2005 privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și al specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior, ciclul I, sesizarea nr.35a/2011 (vizează cotele de înmatriculare în instituțiile de învățământ superior private și în cele de stat pe bază de contract).

Cotele de înmatriculare constituie pentru stat, de asemenea, un instrument important de reglementare a modului de distribuire a resurselor limitate de care dispune. Pentru că formarea anumitor specialiști este mai costisitoare, luând în considerare natura resurselor disponibile, statul este în drept să încurajeze în unele perioade de timp admiterea la anumite specialități (*HCC nr.6 din 03.05.2012*, § 38).

Curtea a reținut că prevederile referitoare la cotele de înmatriculare nu încalcă dreptul la învățatură în substanța sa, ci doar impune anumite limite pe criterii numerice, legate de cererea pieței muncii, pentru satisfacerea necesităților societății în specialiști de înaltă calificare, care ulterior să se poată angaja în câmpul muncii fără dificultate, în funcție de capacitățile profesionale obținute (*HCC nr.6 din 03.05.2012*, § 39).

Curtea a reiterat că autonomia universitară constă în dreptul instituției de a se conduce, de a-și exercita libertățile academice fără nici un fel de ingerințe ideologice, politice, religioase, de a-și asuma un ansamblu de competențe, obligații și responsabilități în concordanță cu opțiunile și orientările strategice naționale de dezvoltare a învățământului superior, cu progresul științei și tehnicii, al civilizației regionale și universale. Autonomia universitară se materializează în autonomia organizatorică și funcțională, în autonomia administrativă și financiară (*HCC nr.6 din 03.05.2012*, § 40).

Astfel, Curtea a apreciat că stabilirea de către Guvern a cotelor de înmatriculare în instituțiile de învățământ superior, ciclul I, nu aduce atingere principiului autonomiei universitare (*HCC nr.6 din 03.05.2012*, § 42).

2.5. Dreptul la muncă

2.5.1. Cotele de înmatriculare la studii

Fiind membră a Organizației Internaționale a Muncii, Republica Moldova dezvoltă programele de orientare și pregătire profesională strâns legate de utilizarea forței de muncă, îndeosebi prin intermediul serviciilor specializate de stat. Aceste programe permit persoanelor să-și dezvolte și să-și aplice capacitățile de muncă în interesele proprii și în conformitate cu aspirațiile lor, luând în considerare necesitățile societății. Astfel, persoana poate alege o profesie sau meserie, sau orice loc de muncă, având calificarea corespunzătoare, dovedită printr-un act oficial, eliberat de autoritatea competentă în condițiile legii (*HCC nr.6 din 03.05.2012*, § 48).

O modalitate de realizare a dreptului la muncă într-un domeniu concret constituie studiile universitare. În acest context Curtea a reținut că stabilirea cotelor de înmatriculare (conform principiului „*Numerus clausus*”) este o pîrghie de reglementare a pregătirii cadrelor necesare societății, pentru a se evita surplusul de specialiști în anumite domenii și, drept consecință, creșterea șomajului, fenomene care sînt de fapt de natură să afecteze realizarea dreptului la muncă (*HCC nr.6 din 03.05.2012*, § 49).

În acest sens, cotele de înmatriculare reprezintă o măsură justificată, prin care pot fi sincronizate oferta și cererea pieței muncii. Statul nu numai că este în drept, dar și are obligația de a se asigura că tinerii specialiști au șanse reale de a-și găsi un loc de muncă după absolvirea studiilor (*HCC nr.6 din 03.05.2012*, § 50).

Punând în concordanță oferta și cererea pieței muncii, statul creează condiții pentru exercitarea dreptului la muncă și combaterea șomajului (*HCC nr.6 din 03.05.2012*, § 51).

2.5.2. Efectuarea reținerilor din salariu

Curtea a reținut că, în conformitate cu articolul 26 din Legea despre statutul deputatului în Parlament, deputatul are dreptul la salariu lunar în modul, condițiile și mărimile prevăzute de

Legea nr.355-XVI din 23 decembrie 2005 cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar, pentru exercitarea eficientă a mandatului (*HCC nr.10 din 12.07.2012, § 51*).

În acest context, Curtea a subliniat că nu există nici o normă în Constituție care ar interzice efectuarea reținerilor din salariul deputaților în cazul în care aceștia lipsesc nemotivat de la ședințele Parlamentului sau de la ședințele comisiilor de specialitate ale acestuia (*HCC nr.10 din 12.07.2012, § 55*).

Curtea a reținut că privarea deputatului de plățile salariale în cazul absenței nemotivate de la ședințele în plen ale Parlamentului și de la ședințele comisiilor de specialitate nu constituie o sancțiune a sa ca parte componentă a exercitării mandatului de deputat sub aspectul său politic, ci este o componentă a relațiilor de muncă (*HCC nr.10 din 12.07.2012, § 56*).

În același context, Curtea a reținut că lipsa motivată politic a deputatului nu trebuie să permită majorității să-l lipsească de mandat, dar aceasta nu înseamnă că această lipsă nu poate genera salarizarea diferențiată a deputaților în funcție de timpul efectiv dedicat activității de legiferare. În aceeași logică se încadrează și norma contestată de la articolul 129 alin. (3) din Regulamentul Parlamentului, potrivit căreia Biroul permanent va stabili modalitatea de evidență a prezenței deputaților la ședințele Parlamentului și ale comisiilor permanente din care fac parte (*HCC nr.10 din 12.07.2012, § 59*).

Prin urmare, Curtea a reținut că Parlamentul dispune de o marjă largă de apreciere în privința soluțiilor legislative de salarizare a deputaților, iar prevederile contestate ale articolului 131 din Regulamentul Parlamentului constituie chestiuni de oportunitate (*HCC nr.10 din 12.07.2012, § 60*).

2.6. Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

2.6.1. Suspendarea/retragerea licenței radiodifuzorilor

Curtea a considerat că interesele asociate exploatării unei licențe constituie interese patrimoniale protejate de articolul 46 din Constituție și articolul 1 din Protocolul nr.1 la Convenție (*HCC nr.17 din 06.12.2012, § 37*).

În lumina acestor constatări, Curtea a reținut că “speranța legitimă” a radiodifuzorilor, fiind legată de interese patrimoniale, cum ar fi emisiile prin rețeaua de televiziune sau radio în temeiul licenței, este suficient de întemeiată ca să constituie un interes material și, prin urmare, un “bun” în sensul articolului 46 din Constituție și primei fraze de la articolul 1 din Protocolul nr.1 la Convenție (*HCC nr.17 din 06.12.2012, § 39*).

În acest context, Curtea a reținut că retragerea licenței radiodifuzorilor reprezintă un caz de „privare de proprietate” (*HCC nr.17 din 06.12.2012, § 41*).

Pe de altă parte, Curtea a reținut că, în cazul suspendării licenței, interesul material al radiodifuzorului de a exploata o rețea de televiziune sau radio nu este atins, în măsura în care această suspendare nu durează o perioadă excesivă de timp, iar radiodifuzorul este capabil de a difuza programe de televiziune sau radio, după expirarea acestei perioade. În viziunea Curții, aceasta este o măsură de reglementare a folosinței bunurilor, ce intră în domeniul de aplicare al alin.2 al art.1 din Protocolul nr.1 la Convenție (*HCC nr.17 din 06.12.2012, § 42*).

Curtea, în această situație particulară, a considerat că executarea imediată a sancțiunii în forma suspendării sau a retragerii licenței nu este justificată în raport cu un interes major al societății (*HCC nr.17 din 06.12.2012, § 60*).

Din motivele expuse, Curtea a considerat că prevederile articolului 38 alin. (8) din Codul audiovizualului, în partea ce țin de aplicarea sancțiunilor sub forma suspendării sau retragerii licenței, nu asigură un just echilibru între interesele comunității și cele ale radiodifuzorilor, impunându-le acestora o povară individuală excesivă. Prin urmare, aceste prevederi nu sunt

compatibile cu protecția proprietății garantată de articolul 1 din Protocolul nr.1 la Convenția Europeană și, implicit, de articolul 46 din Constituție (*HCC nr.17 din 06.12.2012*, § 61).

Prin prisma celor expuse, Curtea a concluzionat că prevederile alin.(8) al art.38 din Codul audiovizualului referitoare la *executarea imediată, până la adresarea în instanță*, a deciziilor Consiliului Coordonator al Audiovizualului privind suspendarea și retragerea licenței contravin nu numai principiilor de bază referitoare la activitatea de întreprinzător, dar și garanțiilor constituționale privind dreptul de proprietate al fondatorilor instituțiilor audiovizualului și protecția acesteia, consacrate în art.46 din Constituție, *reprezentând „o interferență în dreptul de a se bucura de proprietate”, având în vedere efectul imediat al acestor decizii și, drept urmare, împiedicarea titularului de a-și continua afacerea, precum și faptul că deținătorul licenței, reieșind din jurisprudența CEDO, are o „speranță rezonabilă și legitimă în privința valabilității în timp a licenței și a posibilității de a continua să obțină beneficii din exercitarea unei activități în baza acestei licențe”, pentru care considerente Curtea a apreciat prevederile contestate ca fiind neconstituționale în această parte (*HCC nr.17 din 06.12.2012*, § 62).*

2.6.2. Suspendarea licenței executorului judecătoresc

În același context, Curtea a reiterat că, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a reținut că licența eliberată pentru desfășurarea unei activități liberale poate fi considerată un „bun” în sensul articolului 1 din Protocolul nr.1 la Convenția Europeană, atunci când punerea ei în valoare *a condus la formarea unei clientele*. Astfel, *Curtea Europeană a recunoscut valoarea economică a clientelei rezultate din exercițiul unei activități* (*HCC nr.19¹⁵ din 18.12.2012*, § 74).

Aplicând *mutatis mutandis* raționamentele Curții Europene, [...] Curtea a considerat că dreptul pe care îl implică deținerea licenței pentru executorul judecătoresc de a-și forma *propria clientelă* în procesul exercitării atribuțiilor sale statuate de lege poate fi asimilat dreptului de proprietate, consacrat de articolul 46 din Constituție și articolul 1 din Protocolul nr.1 la Convenția Europeană (*HCC nr.19 din 18.12.2012*, § 80).

Curtea a reținut că, în pofida faptului că potrivit legii activitatea executorului judecătoresc nu constituie o activitate de întreprinzător, deținerea licenței dă naștere pentru executorul judecătoresc la o „speranță legitimă și rezonabilă” cu privire la caracterul ei de durată și la *posibilitatea obținerii avantajelor ce rezultă din exercițiul activității care-i face obiectul în mod continuu* (*HCC nr.19 din 18.12.2012*, § 81).

Prin urmare, suspendarea activității executorului judecătoresc are drept consecință pierderea acelei părți din clientela sa care era interesată de capacitatea sa de a furniza întreaga gamă de servicii pe care o oferă un executor judecătoresc în procesul de executare a hotărârilor judecătorești și, prin urmare, o pierdere a venitului. În același context, suspendarea activității executorului judecătoresc poate afecta imaginea acestuia și încrederea potențialilor clienți în capacitățile sale profesionale. În consecință, există o ingerință în dreptul executorului judecătoresc la respectarea bunurilor sale (*HCC nr.19 din 18.12.2012*, § 86).

Concomitent, Curtea a reținut că temeiul din lege, stipulat de articolul 18 alin.(1) lit.c¹), de suspendare a activității pentru „încălcarea gravă a legislației”, până la aplicarea sancțiunii disciplinare, nu permite determinarea cu exactitate a situațiilor în care poate avea loc suspendarea activității executorului judecătoresc (*HCC nr.19 din 18.12.2012*, § 101).

De asemenea, Curtea a subliniat că legiuitorul nu specifică încălcările care urmează a fi considerate „grave” din punct de vedere juridic (*HCC nr.19 din 18.12.2012*, § 102).

La fel, Curtea a observat că, în maniera în care sunt redactate prevederile contestate, nu este cert dacă ministrul justiției dispune suspendarea licenței pentru încălcarea gravă a legislației și

¹⁵ HCC nr. 19 din 18.12.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi ale articolului 18 din Legea nr.113 din 17 iunie 2010 privind executorii judecătorești, sesizarea nr. 34a/2012 (*vizează dreptul ministrului justiției de a suspenda licența executorilor judecătorești până la aplicarea sancțiunii disciplinare*).

apoi sesizează Colegiul disciplinar în virtutea dreptului consacrat la articolul 22 alin.(1) din Legea nr.113, sau suspendarea este dispusă după intentarea procedurii disciplinare de către Colegiul disciplinar (*HCC nr.19 din 18.12.2012*, § 107).

Mai mult, nu este stabilit în ce termen ministrul justiției este obligat să sesizeze Colegiul disciplinar (*HCC nr.19 din 18.12.2012*, § 108).

Prin urmare, normele supuse controlului constituționalității încalcă exigența previzibilității, astfel cum aceasta a fost definită în jurisprudența Curții Europene (*HCC nr.19 din 18.12.2012*, § 113).

Astfel, Curtea a constatat că, în partea ce ține de accesibilitatea, claritatea și previzibilitatea legii, normele criticate de autorul sesizării determină apariția unor situații de incertitudine, ceea ce constituie o încălcare a dispozițiilor articolului 23 alin. (2) din Constituție, în coroborare cu articolul 46 din Constituție (*HCC nr.19 din 18.12.2012*, § 115).

În acest context, Curtea a considerat că suspendarea licenței executorului judecătoresc pentru încălcarea gravă a legislației, care are ca efect imediat împiedicarea exercitării activității, constituie o măsură disproporționat de severă în raport cu scopul urmărit, fiind aplicată de ministrul justiției în lipsa unei examinări ample din partea organului profesional mandatat prin lege cu respectiva atribuție, care este un *organ colegial, ce asigură prezența profesioniștilor în domeniu*, lăsând loc pentru posibile *acțiuni arbitrare* din partea ministrului justiției, *factor politic*, responsabil de *promovarea politicilor* în domeniu, și nu de detaliile uneori tehnice ale procedurilor de executare (*HCC nr.19 din 18.12.2012*, § 133).

Curtea a reținut că, ținând cont de incertitudinea și imprecizia prevederii „încălcarea gravă a legislației”, în pofida marjei de apreciere de care statul se bucură în reglementarea activității executorului judecătoresc, din moment ce examinarea abaterilor disciplinare comise de executorul judecătoresc este dată în competența unui Colegiu disciplinar mandatat prin lege cu respectiva atribuție, iar actele de executare întocmite de către executorul judecătoresc pot fi contestate în instanța de judecată, suspendarea activității executorului judecătoresc din oficiu de către ministrul justiției pentru încălcarea gravă a legislației, fără examinarea prealabilă a încălcării, reieșind din activitatea de interes public desfășurată de către acesta și pe care statul i-a delegat-o, nu asigură un just echilibru între scopul urmărit și povara individuală, modul în care este expusă prevederea lăsând loc pentru aplicare abuzivă, care nu este necesară într-o societate democratică, fiind contrară articolului 46 combinat cu articolul 54 din Constituție (*HCC nr.19 din 18.12.2012*, § 134).

2.7. Dreptul la asistență și protecție socială

- Plata primelor de asigurare socială în caz de boală

Curtea a reținut că particularitatea drepturilor sociale este că ele depind, în principal, de situația economică a statului. Nivelul la care acestea sunt furnizate reflectă nu numai dezvoltarea economică și socială, dar și relația dintre stat și cetățean, bazată pe responsabilitate reciprocă și pe recunoașterea principiului solidarității. Gradul în care principiile responsabilității și solidarității își găsesc expresie în ordinea juridică a statului determină, de asemenea, caracterul social al statului. Pondere pe care o dobândește principiul solidarității depinde de nivelul de apreciere etică a coexistenței în societate, de cultura societății, dar, de asemenea, de perceperea de către individ a sensului justiției și a sentimentului de unitate cu ceilalți și de împărtășire a sorții lor într-o anumită perioadă de timp și loc (*HCC nr.5¹⁶ din 10.04.2012*, § 26).

---

¹⁶ HCC nr. 5 din 10.04.2012 pentru controlul constituționalității prevederilor articolelor 4 alin.(2) lit.a) și b), 9 alin.(1) și 13 alin.(1) lit.c) din Legea nr.289-XV din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, sesizarea nr.39a/2011 (*vizează indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă*).

Prestațiile oferite în cadrul sistemului de protecție socială provin de la bugetul de stat, iar responsabilitatea pentru aceste prestații aparține în întregime statului. Deoarece responsabilitatea pentru acordarea prestațiilor aparține statului, acesta trebuie să aibă posibilitatea de a stabili condițiile specifice pentru astfel de prestații. În acest sens, statul nu își poate permite iresponsabilitatea de a deveni un debitor incapabil de a-și onora angajamentele. Aceste circumstanțe însă nu pot, totuși, să aducă atingere existenței însăși a drepturilor sociale specifice sau, în consecință, împiedica exercitarea lor. Cu respectarea acestor limite, legiuitorul se bucură de o marjă destul de largă de apreciere în stabilirea normelor pentru punerea în aplicare a drepturilor individuale sociale, inclusiv de posibilitatea de a le modifica. În același timp, sistemul de asigurări sociale pentru menținerea sănătății nu ar trebui să servească pentru a acoperi deficitul bugetului de stat. Curtea a reținut că articolul 47 alin.(2) din Constituție garantează cetățenilor dreptul la asigurare în caz de boală. În același timp, alin.(1) al aceluiași articol dispune că statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare (*HCC nr.5 din 10.04.2012*, §27, § 29).

În ceea ce privește reglementările specifice constituționale, Curtea a conchis că, astfel, Constituția a rezervat legiuitorului nu numai implementarea dreptului constituțional menționat și stabilirea condițiilor în acest sens, dar, în același timp, a delimitat contextul constituțional pentru ca persoana să poată beneficia de acest drept prin termenii „nivel de trai decent”, „care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare”. Având în vedere faptul că Legea Supremă nu dezvăluie mai amănunțit conținutul acestor termeni, este evident faptul că delimitarea acestora, la fel ca și stabilirea detaliilor suplimentare, este lăsată pentru domeniul de reglementare legislativă (*HCC nr.5 din 10.04.2012*, § 30).

În viziunea Curții, abrogarea acordării prestațiilor de asigurare socială în prima zi de incapacitate temporară de muncă cauzată de boală este în conflict cu articolul 47 din Constituție, în special cu dreptul la securitate materială adecvată pentru perioada de incapacitate de muncă. Articolul 4 alin.(2) lit.a) din lege, astfel cum a fost modificat ulterior, retrage angajaților dreptul de a revendica prestații de asigurare socială pentru prima zi de incapacitate de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă. Astfel statul, pe seama unui număr nedeterminat de persoane ce abuzează (în opinia părților), operează o sancțiune „în alb” împotriva celorlalți angajați aflați în incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă. Rezultatul este o stare de lucruri în care majoritatea predominantă a salariaților rămâne fără fonduri în prima zi de incapacitate de muncă, deși, în același timp, obligația de a plăti primele de asigurare socială se menține. Curtea a considerat că este inadmisibil pentru stat de a cere angajaților executarea unei obligații (în cazul respectiv, plata primelor de asigurare socială), dar, în același timp, să nu țină seama de protecția intereselor lor atunci când aceștia sunt afectați de evenimente independente de voința lor, care cauzează incapacitate de muncă și care sunt asigurate prin plata primelor de asigurare socială (*HCC nr.5 din 10.04.2012*, § 31).

Curtea a reținut că boala constituie un eveniment asigurat, iar existența bolii trebuie să fie demonstrată în mod adecvat (prin examinarea de către un medic). În acest context, Curtea a reținut că, pentru a exclude abuzurile, statul dispune de mecanisme pentru supravegherea procedurii de eliberare a certificatelor medicale, precum și a respectării regimului concediului de boală din partea asiguraților, în loc să plaseze pe umerii majorității angajaților onestii consecințele lipsei sau ineficienței acestor mecanisme (*HCC nr.5 din 10.04.2012*, § 32).

Curtea a considerat că abrogarea acordării prestațiilor de asigurare socială pentru cazurile de boală în prima zi de incapacitate temporară de muncă aduce atingere substanței dreptului angajaților la securitate materială adecvată pentru perioada de incapacitate de muncă, articolul 4

alin. (2) lit. a) din lege fiind în conflict cu articolul 47 din Constituție (*HCC nr.5 din 10.04.2012*, § 33).

Curtea a reținut că dreptul la asigurare socială, garantat de articolul 47 din Constituție, presupune posibilitatea *persoanei asigurate* de a beneficia de indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă pentru perioada în care riscul asigurat produs îi cauzează prejudicii, astfel încât protecția instituită de norma constituțională invocată este inoperantă în privința *angajatorului*. De asemenea, această normă nu limitează dreptul statului de a reglementa participarea angajatorului la plata indemnizațiilor de asigurare socială (*HCC nr.5 din 10.04.2012*, § 35).

Curtea a considerat că prevederile contestate nu introduc nimic neconstituțional în partea ce ține de contribuția suplimentară a angajatorului în cazul survenirii incapacității temporare de muncă a angajatului său (*HCC nr.5 din 10.04.2012*, § 36).

Curtea a reiterat că Legea Supremă nu garantează un quantum determinat al prestației sociale, astfel încât legiuitorul se bucură în domeniul drepturilor sociale de o marjă destul de largă de apreciere în stabilirea normelor pentru punerea în aplicare a drepturilor individuale sociale, inclusiv de posibilitatea de a le modifica (*HCC nr.5 din 10.04.2012*, § 46).

Pe de altă parte, Curtea a acceptat argumentele autorităților că diminuarea cuantumului procentual al indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă urmărește scopul de a asigura echitatea între angajații aflați în incapacitate temporară de muncă și angajații care muncesc, deoarece salariatul contribuie din mijloacele salariale la plata impozitului pe venit și a altor contribuții de asigurări sociale, în timp ce indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă sunt neimpozabile (*HCC nr.5 din 10.04.2012*, § 47).

În acest context, Curtea a reținut că persoanele care cad sub incidența normelor contestate nu au fost private integral de prestațiile sociale litigioase, ci vor suporta o diminuare a cuantumului acestora, deși nu ca o consecință a schimbării situației lor personale, ci în rezultatul unor amendamente legislative. Prin urmare, normele menționate nu au ca efect suprimarea acestor drepturi (*HCC nr.5 din 10.04.2012*, § 48).

Curtea a subliniat că, deși nu există nici o îndoială că, în domeniul drepturilor sociale, Constituția obligă statul să ia măsuri pozitive pentru a asigura protecția acestor drepturi, conținutul obligației statului este de a asigura beneficiarilor de aceste drepturi un standard minim de protecție socială, și nu un nivel de trai suficient, în armonie cu aspirațiile lor, așa cum este adesea interpretat eronat (*HCC nr.5 din 10.04.2012*, § 50).

În viziunea Curții, în ciuda unei anumite limitări în domeniul protecției sociale în cazul incapacității temporare de muncă, această limitare nu atinge o asemenea intensitate, încât să fie în conflict cu sistemul constituțional, și nici nu aduce atingere substanței însăși a drepturilor afectate (*HCC nr.5 din 10.04.2012*, § 51).

2.8. Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

- Procedura prealabilă în cadrul contenciosului administrativ

Art.1 alin.(2) din Legea contenciosului administrativ stipulează că orice persoană care se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, se poate adresa instanței de contencios administrativ competente pentru a obține anularea actului, recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei ce i-a fost cauzată (*HCC nr. 18 din 11.12.2012*, § 45).

Curtea a observat că prevederile cuprinse în art.1 alin. (2) din Legea contenciosului administrativ derivă din dispoziția art.53 alin.(1) din Constituție, potrivit căreia: “Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin

nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei” (*HCC nr. 18 din 11.12.2012*, § 46).

Curtea a menționat că în materia contenciosului administrativ procedura prealabilă este o procedură grațioasă, care nu presupune implicarea unui organ cu atribuții jurisdicționale, ci chiar a aceluiași organ care a emis actul administrativ sau a organului ierarhic superior (*HCC nr.14 din 15.11 2012*, § 89).

În cazul manifestării dezacordului cu actul emis în urma acestei proceduri, acesta poate fi supus unui control judecătoresc, cu stabilirea tuturor garanțiilor procesuale pentru justițiabil (asigurarea principiului contradictorialității, egalității, disponibilității în drepturi) și a remediilor juridice efective împotriva actului administrativ contestat (*HCC nr.14 din 15.11 2012*, § 90).

Astfel, Curtea a notat că dreptul de a cere anularea pe cale judiciară a unui act poate fi supus unor condiții de formă în cazul în care urmăresc *un scop legitim*, sunt necesare într-o societate democratică și sunt *proporționale* cu *scopul* urmărit. În această situație, scopul legitim urmărit de legiuitor a fost de a acorda posibilitate organului emitent al actului sau organului ierarhic superior al acestuia de a verifica și dispune asupra actului atacat (*HCC nr.14 din 15.11 2012*, § 96).

De asemenea, prin prisma celor expuse, anume *asigurarea unui control judecătoresc deplin* asupra actelor administrative vine să garanteze aplicarea prevederilor art. 53 alin. (1) combinat cu art. 20 din Constituție (*HCC nr.14 din 15.11 2012*, § 97).

B. Concluziile Curții

I. Prevederi recunoscute constituționale

Curtea a recunoscut *constituționale*:

- *Hotărârea Parlamentului nr.38 din 7 martie 2012* privind stabilirea datei pentru alegerea Președintelui Republicii Moldova, *Hotărârea Parlamentului nr. 39 din 7 martie 2012* privind comisia specială de desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova și *Hotărârea Parlamentului nr.46 din 16 martie 2012* cu privire la confirmarea alegerii Președintelui Republicii Moldova;
- *alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova* din 16 martie 2012, validând alegerea dlui Nicolae Timofti în această funcție (*HCC nr.4 din 19.03.2012*);
- prevederile articolelor 4 alin.(2) lit.b), 9 alin.(1) și 13 alin.(1) lit.c) din *Legea nr.289-XV din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale* în redacția Legii nr.3 din 15 ianuarie 2012 și, respectiv, a Legii nr.56 din 9 iunie 2011 (*HCC nr. 5 din 10.04.2012*);
- alineatul 3 al articolului 3 din *Legea nr. 142-XVI din 7 iulie 2005 privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și al specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior, ciclul I* (*HCC nr. 6 din 03.05.2012*);
- prevederile articolului 5 alineatul (6), articolului 6 alineatele (2), (3) și (4) și articolului 10 alineatul (3) din *Legea nr.1234-XIV din 22.09.2000 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova* (*HCC nr. 7 din 24.05.2012*);
- sintagma „orice membru” din alineatul (1) articolul 10 al *Legii nr.950-XIII din 19 iulie 1996 „Cu privire la Colegiul disciplinar și la răspunderea disciplinară a judecătorilor”*, cu modificările și completările ulterioare, în partea în care Procurorul General, membru de drept al Consiliului Superior al Magistraturii, i se atribuie dreptul de a intenta proceduri disciplinare în privința judecătorilor (*HCC nr. 9 din 28.06.2012*);
- alineatele (3) și (4) din articolul 16 al *Legii nr. 39-XIII din 7 aprilie 1994 despre statutul deputatului în Parlament*, în redacția Legii nr. 26 din 1 martie 2012 pentru modificarea și

completarea unor acte legislative, cu excepția sintagmelor „președintele fracțiunii sau de către” și „neafiliați” de la alineatul (4);

- ultima propoziție din alineatul (2) și alineatul (3) ale articolului 129 din *Regulamentul Parlamentului*, adoptat prin Legea nr.797-XIII din 2 aprilie 1996, în redacția Legii nr.26 din 1 martie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (*HCC nr.10 din 12.07.2012*);
- rubrica nr.2, prin care se specifică *denumirea bolilor și defectelor fizice*, a Baremului medical din *Anexa nr.2 la Regulamentul cu privire la expertiza medico-militară în Forțele Armate ale Republicii Moldova*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 897 din 23 iulie 2003 (*HCC nr. 13 din 06.11.2012*);
- prevederile articolelor 166 alin. (2) lit. h), 167 alin. (1) lit.d), 170 alin. (1) lit. a), 267 lit. a), 347 alin. (3), 348 alin. (2) lit. e) din *Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225-XV din 30 mai 2003* (*HCC nr.14 din 15.11.2012*);
- articolul 47 alin. (12) din *Regulamentul Parlamentului*, în redacția art.I din Legea nr.115 din 18 mai 2012 pentru completarea articolului 47 din *Regulamentul Parlamentului*, adoptat prin Legea nr.797-XIII din 2 aprilie 1996, cu excepția sintagmei „și adoptat” (*HCC nr.15 din 04.12.2012*);
- prevederile alin.(8) al art.38 din *Codul audiovizualului al Republicii Moldova nr.260-XVI din 27 iulie 2006*, în redacția Legii de modificare nr.84 din 13 aprilie 2012, în partea referitoare la devenirea executorie a deciziei Consiliului Coordonator al Audiovizualului cu privire la *aplicarea sancțiunilor avertizare publică, retragere a dreptului de a difuza anunțuri publicitare pentru o anumită perioadă, amendă de la data adoptării și aducerii la cunoștință radiodifuzorilor și distribuitorilor de servicii vizați*, prin scrisoare recomandată (*HCC nr. 17 din 06.12.2012*).

II. Prevederi declarate neconstituționale

Curtea a declarat *neconstituționale*:

- *Hotărârea Parlamentului nr. 266 din 23 decembrie 2011* cu privire la rezultatele alegerilor ordinare pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova și *Hotărârea Parlamentului nr. 287 din 28 decembrie 2011* privind stabilirea datei alegerilor repetate a Președintelui Republicii Moldova (*HCC nr.1 din 12.01.2012*);
- prevederile articolelor III-XV din *Legea nr.163 din 22 iulie 2011* pentru modificarea și completarea unor acte legislative (*HCC nr.3 din 09.02.2012*);
- prevederile articolului 4 alin.(2) lit.a) din *Legea nr.289-XV din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale*, în redacția Legii nr.56 din 9 iunie 2011 (*HCC nr.5 din 10.04.2012*);
- sintagma „precum și în cazul altor impedimente ce fac imposibilă desfășurarea alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova” din articolul 9 alineatul (7) al *Legii nr.1234-XIV din 22.09.2000 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova* (*HCC nr.7 din 24.05.2012*);
- sintagmele „președintele fracțiunii sau de către” și „neafiliați” de la alineatul (4) articolul 16 al *Legii nr. 39-XIII din 7 aprilie 1994 despre statutul deputatului în Parlament*, în redacția Legii nr. 26 din 1 martie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (*HCC nr. 10 din 12.07.2012*);
- sintagma „În cazul întrunirii tuturor condițiilor prevăzute de legislația în vigoare, ministerul și organele lui întocmesc un aviz argumentat”, cuprinsă în articolul 28 lit.(a) din *Legea cetățeniei Republicii Moldova nr.1024-XIV din 2 iunie 2000*, cu modificările și completările ulterioare, în cadrul examinării *excepției de neconstituționalitate* ridicată de Curtea Supremă de Justiție (*HCC nr.11 din 30.10.2012*);

- cuvântul „femeii-” din cuvântul compus „femeii-militar” din articolul 32 alin. (4) lit. d) și lit.j) din *Legea nr.162- XVI din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor (HCC nr. 12 din 01.11.2012)*;
- cuvântul „femeii-” din cuvântul compus „femeii-militar” din punctele 67 lit. j), 88 alin. 5 lit. b), 108 lit. i), 116 lit. e) și 131 din *Regulamentul cu privire la modul de îndeplinire a serviciului militar în Forțele Armate*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 941 din 17 august 2006 (*HCC nr. 12 din 01.11.2012*);
- sintagma „Temei: Articolul ___ al baremului medical (ordinul ministrului apărării al Republicii Moldova nr. ___ din _____)” din modelul adevărții din *Anexa nr.8 la Regulamentul cu privire la încorporarea cetățenilor în serviciul militar în termen sau în cel cu termen redus*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.864 din 17 august 2005 (*HCC nr. 13 din 06.11.2012*);
- sintagma „și adoptat” cuprinsă la art.47 alin.(12) din *Regulamentul Parlamentului*, în redacția art.I din *Legea nr.115 din 18 mai 2012 pentru completarea articolului 47 din Regulamentul Parlamentului*, adoptat prin *Legea nr.797-XIII din 2 aprilie 1996 (HCC nr.15 din 04.12.2012)*;
- prevederea art.II al *Legii nr.115 din 18 mai 2012 pentru completarea articolului 47 din Regulamentul Parlamentului*, adoptat prin *Legea nr.797-XIII din 2 aprilie 1996 (HCC nr.15 din 04.12.2012)*;
- prevederile alin.(8) al art.38 din *Codul audiovizualului al Republicii Moldova nr.260-XVI din 27 iulie 2006*, în redacția Legii de modificare nr.84 din 13 aprilie 2012, în partea referitoare la devenirea executorie a deciziei Consiliului Coordonator al Audiovizualului cu privire la aplicarea sancțiunilor de *suspendare a licenței de emisie pentru o anumită perioadă sau de retragere a licenței de emisie* de la data adoptării și aducerii la cunoștința radiodifuzorilor și distribuitorilor de servicii vizați prin scrisoare recomandată (*HCC nr.17 din 06.12.2012*);
- prevederile articolului 21 alin. (3) din *Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV din 10 februarie 2000*, cu modificările și completările ulterioare (*HCC nr.18 din 11.12.2012*);
- prevederile articolului 18 alineatul (1) litera c¹) și alineatul (5¹) din *Legea nr.113 din 17 iunie 2010 privind executorii judecătorești* (*HCC nr.19 din 18.12.2012*).

III. Interpretarea prevederilor constituționale

Curtea a reținut că, în sensul alineatului (1) al articolului 68 din Constituție, exercitarea mandatului acoperă întreaga activitate politică a deputatului, atât cea parlamentară, cât și cea extraparlamentară, inclusiv adoptarea legilor în cadrul ședințelor în plen ale Parlamentului, participarea la ședințele comisiilor de specialitate ale Parlamentului, alte activități legate nemijlocit de procesul de creație legislativă sau de monitorizare a guvernării, participarea în cadrul delegațiilor parlamentare și la întâlnirile cu alegătorii.

Curtea a conchis că, în sensul prevederilor „în exercitarea mandatului, deputații sunt în serviciul poporului”, „orice mandat imperativ este nul” de la alineatele (1) și (2) ale articolului 68 din Constituție:

- mandatul reprezentativ semnifică dreptul delegat de poporul Republicii Moldova, ca titular al suveranității naționale, deputaților în Parlament pentru exercitarea puterii legislative ca parte componentă a puterii de stat, în baza și în conformitate cu prevederile constituționale și legale;

- deputații în Parlament își exercită mandatul în mod direct, liber și efectiv, potrivit intimei lor convingeri, în interesele întregului popor.

În sensul alineatului (2) al articolului 69 din Constituție, încetarea calității de deputat prin „ridicarea mandatului” poate avea loc în condițiile expres prevăzute de Constituție, de legile care

reglementează organizarea și funcționarea Parlamentului și care definesc statutul deputatului (HCC nr. 8 din 19.06.2012).

IV. Validarea mandatelor de deputat

În ședința plenară nu au fost stabilite circumstanțe de natură să împiedice validarea mandatului de deputat în Parlament atribuit de Comisia Electorală Centrală domnului Anatolie Arhire, a.n. 1956, domiciliat în or. Ungheni, inginer, candidat supleant pe lista Partidului Liberal.

În conformitate cu prevederile articolelor 140 alin.(2) din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 4 alin.(1) lit.e) și 62 lit.d) din Codul jurisdicției constituționale, dl Anatolie Arhire a fost declarat ales în calitate de deputat în Parlamentul Republicii Moldova, pe lista Partidului Liberal, cu validarea mandatului (HCC nr.16 din 04.12.2012).

V. Procese sistate

Curtea a sistat procesele:

- pentru interpretarea articolului 122 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova (DCC nr.1 din 15.03.2012, sesizarea nr. 34b/2011);
- pentru controlul constituționalității sintagmelor, „Departamentul Situații Excepționale, Serviciul de Informații și Securitate, Serviciul de Protecție și Pază de Stat” din pct.1) și „persoane atestate din efectivul instituțiilor penitenciare” din pct. 2) ale articolului 37 din Codul de procedură penală (DCC nr.2 din 23.10.2012, sesizarea nr. 9a/2012);
- asupra sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor articolului II din Legea nr.42 din 17 martie 2011 cu privire la modificarea anexei la Legea nr.451-XV din 30 iulie 2001 privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător. (DCC nr.3 din 01.11.2012, sesizările nr. 13g/2012, nr. 14g/2012 și nr. 15g/2012);
- pentru controlul constituționalității prevederilor articolului 15 alin. (2), cu excepția ultimei propoziții, articolului 17, cu excepția alin.(4), articolului 18 alin. (2) lit.g) și articolului 18 alin. (4) lit.c) din Legea nr.64 din 23 aprilie 2010 cu privire la libertatea de exprimare, autorul sesizării fiind informat că el este în drept să înainteze o nouă sesizare pentru controlul constituționalității ultimei propoziții din art.15 alin.(2) și a prevederilor art.17 alin.(4) din această lege (DCC nr.4 din 04.12.2012, sesizarea nr. 22a/2012).

VI. Sesizări respinse

Nu au fost acceptate spre examinare în fond:

- sesizarea avocatului parlamentar Aurelia Grigoriu pentru controlul constituționalității sintagmei „orice membru” din alin.(1) articolul 10 al Legii nr.950-XIII din 19 iulie 1996 cu privire la Colegiul disciplinar și răspunderea disciplinară a judecătorilor (DCC din 03.04.2012, sesizarea nr. 3a/2012);
- sesizarea unui grup de deputați în Parlament privind controlul constituționalității prevederii „asiguratul [deputatul] ... are dreptul la pensie calculată în cuantum de 42% din suma tuturor plăților lunare asigurate ale deputatului în exercițiu în funcția (funcțiile) respectivă deținută în Parlament” din alin.(1) articolul 43 al Legii nr.156-XIV din 14 octombrie 1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat (DCC din 10.07.2012, sesizarea nr.10a/2012);
- sesizarea ministrului justiției privind interpretarea articolului 41 alin.(4) din Constituție (scrisoarea nr.PCC-01/2b din 23.07.2012, sesizarea nr.2b/2012)

- sesizarea pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 191 din 12 iulie 2012 privind aprecierea istorică și politico-juridică a regimului comunist totalitar din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (*DCC din 04.10.2012, sesizarea nr. 30a/2012*);
- sesizarea pentru controlul constituționalității prevederilor alin.(7) art.38 din Legea instituțiilor financiare nr.550-XIII din 21 iulie 1995 (*DCC din 10.09.2012, sesizarea nr.24a/2012*).

C. Adrese

Adresa nr. PCC-01/39a din 10.04.2012, HCC nr.5 din 10.04.2012. Curtea a relevat că abrogarea acordării prestației sociale pentru prima zi de incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă aduce atingere substanței dreptului angajaților la securitate materială adecvată, articolul 4 alin.(2) lit.a) din lege fiind în conflict cu articolul 47 din Constituție. În acest context, Curtea a observat că, fiind declarată neconstituțională această prevedere legală, s-a creat un *vid legislativ privind sursa de finanțare a primei zile calendaristice de incapacitate temporară de muncă*, deoarece, potrivit normelor în vigoare, recunoscute constituționale de către Curte, a doua, a treia și a patra zi de incapacitate temporară de muncă sînt plătite salariului din contul angajatorului și abia din a cincea zi indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă este plătită de la bugetul asigurărilor sociale de stat (art.4 alin.(2) lit.b) și c) din Legea nr.289-XV).

Adresa nr. PCC-01/6a din 28.06.2012, HCC nr.9 din 28.06.2012. Curtea a constatat existența unor lacune în Legea cu privire la colegiul disciplinar și la răspunderea disciplinară a judecătorilor legate de *procedura de intentare* a acțiunilor disciplinare în privința judecătorilor de către membrii Consiliului Superior al Magistraturii, specificați în alin.(1) art.10 din lege. Din lege nu rezultă dacă membrii Consiliului Superior al Magistraturii sînt în drept să se autosesizeze sau dacă inițierea procedurii disciplinare poate avea loc numai la plîngerea unuia din litigianți. Legea nu stipulează dacă, în cazul comiterii unei erori judecătorești sau manifestării de către judecător în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu a unei atitudini nedemne față de participanții la proces, poate fi intentată procedura disciplinară în privința judecătorului la inițiativa părților în proces până la adoptarea unei hotărâri irevocabile în dosarul aflat pe rol în instanța de judecată. În lege nu sînt specificate cerințele cărora trebuie să corespundă dispozițiile privind inițierea procedurilor disciplinare.

Adresa nr. PCC-01/7a din 12.07.2012, HCC nr.10 din 12.07.2012. Curtea a reamintit că prin Hotărârea nr.8 din 19 iunie 2012 a constatat un *vid legislativ* privind procedurile de protest parlamentar, fiind necesară reglementarea legală exhaustivă a procedurilor de protest parlamentar, a condițiilor și temeiurilor când protestul parlamentar poate fi declarat, astfel încât să nu existe nici un dubiu sau confuzie între protest și lipsa nemotivată de la ședințele Parlamentului. În acest context, Curtea a menționat că protestul parlamentar trebuie să fie notificat public de către deputatul vizat sau de către președintele fracțiunii parlamentare, cu anunțarea situației care l-a determinat și a cerințelor pentru sistare. În egală măsură, Curtea a constatat că limitarea protestului parlamentar doar la proiectele incluse pe ordinea de zi contravine interpretării statuate de Curtea Constituțională în Hotărârea nr.8 din 19 iunie 2012, potrivit căreia acțiunile de protest parlamentar pot fi desfășurate și în cadrul activității politice a deputatului care nu este legată nemijlocit de procesul de creație legislativă.

Adresa nr. JCC-03/16c din 30.10.2012, HCC nr.11 din 30.10.2012. Curtea Constituțională a constatat că prevederile legale referitoare la procedura de soluționare a cererilor de dobândire a cetățeniei conțin mai multe incoerențe și neclarități. Astfel, Legea cetățeniei nu reglementează exact competența autorităților obligate să răspundă solicitărilor de acordare a cetățeniei. Această neclaritate vizează în special procedura de refuz de a transmite instituției prezidențiale solicitările de acordare a cetățeniei, care îi sunt adresate. De asemenea, Curtea a constatat o lipsă de claritate

în aplicarea prevederii „a domicilia legal și obișnuit” pe teritoriul Republicii Moldova, determinarea datei de la care începe a curge termenul de naturalizare, precum și în ceea ce privește corespunderea acestei prevederi cu art.6 din Convenția europeană cu privire la cetățenie, conform căruia calitatea de cetățean prin naturalizare se acordă celor ce „locuiesc cu titlu legal” pe teritoriul statului. În contextul cauzei examinate, Curtea a reținut că nu este corelată Legea privind azilul din 18.12.2008, care prevede 4 forme de protecție a persoanelor străine, cu Legea cetățeniei, care recunoaște posibilitatea dobândirii preferențiale a cetățeniei prin naturalizare doar pentru o formă de protecție - cea de refugiat, observând că doar declararea neconstituțională a normei contestate nu este de natură să soluționeze aceste inadvertențe din legislație. Parlamentul și Guvernul Republicii Moldova trebuie să opereze modificări în cadrul normativ, care ar asigura claritatea, previzibilitatea și funcționalitatea procedurii de soluționare a cererilor de dobândire a cetățeniei.

Adresa nr. PCC-01/12a din 01.11.2012, HCC nr.12 din 01.11.2012. Curtea a constatat că, fiind declarat neconstituțional cuvântul „femeii-” din cuvântul compus „femeii-militar”, normele juridice afectate necesită a fi supuse revizuirii redacționale, pentru a corespunde normelor limbii literare. În același timp, Curtea a observat că s-a creat un vid legislativ privind acordarea concediului pentru îngrijirea copilului militarilor, fiind necesară reglementarea legală exhaustivă a condițiilor și modalităților în care acest drept poate fi exercitat. Curtea a statuat că o astfel de restricție generală și automată, impusă unui grup de persoane, fiind fondată pe sex, depășește domeniul de aplicare a unei marje de apreciere a statului acceptabile, oricât de largă ar fi, și că este incompatibilă cu normele constituționale.

Adresa nr. PCC-01/18a din 04.12.2012, HCC nr.15 din 04.12.2012. Curtea a observat că în norma articolului 47 alin.(12) din Regulamentul Parlamentului legiuitorul a utilizat termeni improprii. Prin urmare, pentru garantarea executării normei constituționale, este necesar ca în Regulamentul Parlamentului să fie stipulate prevederi clare, cu respectarea regulilor tehnicii legislative, referitoare la situațiile, în care inițiativele legislative care nu au parcurs toate etapele procedurii legislative urmează a fi declarate nule, și proiectele care vor fi preluate în noul legislativ, ținând cont de argumentele expuse în Hotărârea nr. 15 din 4 decembrie 2012. De asemenea, urmează a fi instituite norme care vor stabili într-o formulă clară modalitatea în care își vor continua procedura în noul Parlament proiectele de acte legislative care au fost adoptate în legislatura anterioară în prima și, după caz, în a doua lectură. În acest context, Curtea a reiterat rolul opoziției pentru funcționarea democrației. Curtea a subliniat necesitatea instituirii de către Parlament a unor mecanisme ce ar asigura examinarea proiectelor legislative prezentate de opoziția parlamentară, precum organizarea unor ședințe speciale ale plenului Parlamentului dedicate expres discutării acestora, similar practicilor altor state în domeniu, menționate în hotărâre.

Adresa nr. PCC-01/34a din 18.12.2012, HCC nr. 19 din 18.12.2012. Curtea a observat că prevederea “încălcarea gravă a legislației” se cuprinde și la art. 21 alin. (2) lit. b1) din Legea privind executorii judecătorești. Analizând toate temeiurile prevăzute de acest articol, temeiuri ce pot constitui abateri disciplinare, Curtea a reținut că, având în vedere generalitatea expunerii literei b1), aceste temeiuri ar putea fi atribuite la “încălcarea gravă a legislației”. Curtea a observat că legea nu cuprinde criteriile, în funcție de care Colegiul disciplinar apreciază încălcarea gravă a legislației. Or, din art. 21 alin. (2) lit.b1) din lege rezultă că prin încălcarea legislației urmează a se înțelege orice acțiune contrară legii întreprinsă de executorul judecătoresc sau orice omisiune a acestuia de a aplica legea atunci când aceasta o cere. Concomitent, Curtea a menționat că, pentru examinare, Colegiului disciplinar nu-i poate fi dedusă orice încălcare a legii comisă de către executorul judecătoresc (încălcare care poate cădea inclusiv sub incidența normei penale, contravenționale, sau încălcare a legislației la întocmirea actelor în cadrul procedurii de executare, acte ce pot fi contestate în instanța de judecată). Curtea a considerat oportună determinarea de

către legiuitor în mod expres și cu exactitate a situațiilor care pot fi calificate ca „încălcare gravă a legislației” și care urmează a fi deduse pentru examinare Colegiului disciplinar.

D. Opinii separate

Au expus opinii separate judecătorii:

- *Alexandru Tănase*, la Hotărârea nr. 7 din 24.05.2012 pentru controlul constituționalității unor dispoziții ale Legii nr.1234-XIV din 22.09.2000 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova (*sesizarea nr. 1a/2012*);

- *Victor Pușcaș*, la Hotărârea nr.3 din 09.02.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr.163 din 22 iulie 2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (*sesizarea nr.30a/2011*); și

- Hotărârea nr.6 din 03.05.2012 pentru controlul constituționalității alineatului 3 al articolului 3 din Legea nr.142-XVI din 7 iulie 2005 privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și al specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior, ciclul I (*sesizarea nr.35a/2011*);

- *Elena Safaleru*, la Hotărârea nr.1 din 12.01.2012 privind controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr.266 din 23 decembrie 2011 cu privire la rezultatele alegerilor ordinare pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova (*sesizarea nr.37a/2011*); și

- Hotărârea nr.11 din 30.01.2012 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 28 lit.(a) din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr.1024-XIV din 2 iunie 2000, cu modificările și completările ulterioare (*sesizarea nr.16g/2012*).

E. Date statistice

Pe parcursul anului 2012 la Curte au fost depuse 41 de sesizări, alte 5 sesizări au fost preluate din anul 2011. Astfel, pe parcursul anului 2012 Curtea a avut pe rol în total 46 de sesizări (*vezi inclusiv diagramele nr.1, nr.3 și nr. 5*).

Din totalul de 46 de sesizări aflate pe rol, în anul 2012 au fost examinate 34 de sesizări, și anume: 19 sesizări cu adoptarea a 18 hotărâri (2 *dosare fiind conexate*); 6 sesizări prin adoptarea a 4 decizii de sistare (3 *dosare fiind conexate*); 4 sesizări au fost respinse prin decizii și 5 sesizări au fost restituite autorilor prin scrisori. Astfel, pentru anul 2013 au fost transferate 12 sesizări (*vezi inclusiv diagrama nr. 2*).

Clasamentul autorilor sesizărilor depuse la Curte (*vezi inclusiv diagramele nr.4, nr.7 și nr.8*):

- deputați și fracțiuni parlamentare - 30 de sesizări (2 *sesizări au fost preluate din anul 2011, 28 de sesizări au fost depuse în 2012, dintre care 9 sesizări au fost transferate pentru anul 2013*). Din numărul total de sesizări depuse în 2012 de către deputați și fracțiunile parlamentare, 23 de sesizări provin de la opoziția parlamentară, iar 5 sesizări de la coaliția de guvernare;

- ministrul justiției - 2 sesizări (1 *sesizare a fost preluată din 2011 și 1 sesizare a fost depusă în 2012*);

- avocatul parlamentar - 7 sesizări (2 *sesizări au fost preluate din 2011, 5 sesizări au fost depuse în 2012, dintre care 1 sesizare a fost transferată în 2013*);

- Curtea Supremă de Justiție - 5 sesizări (1 *sesizare transferată pentru 2013*);

- Comisia Electorală Centrală - 1 sesizare;

- Procurorul General – 1 sesizare (*transferată pentru 2013*);

Din cele 19 hotărâri pronunțate de Curte: 1 hotărâre a fost pentru interpretarea unor prevederi din Constituție; 14 hotărâri pentru controlul constituționalității legilor, regulamentelor și hotărârilor Parlamentului, una din hotărâri conținând și prevederi de confirmare a rezultatelor alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova; 1 hotărâre privind controlul constituționalității unei hotărâri de Guvern; 1 hotărâre privind soluționarea excepției de

neconstituționalitate; 1 hotărâre privind validarea unui mandat de deputat; 1 hotărâre privind aprobarea Raportului pentru anul 2011 (vezi inclusiv diagramele nr.9 și nr.10).

În urma soluționării sesizărilor aflate pe rol în 2012, în 16 hotărâri Curtea s-a pronunțat asupra constituționalității sau neconstituționalității unor prevederi legale, după cum urmează (vezi inclusiv diagrama nr. 11):

- în 10 hotărâri cel puțin o prevedere legală din cele contestate a fost recunoscută constituțională;
- în 12 hotărâri cel puțin o prevedere legală din cele contestate a fost declarată neconstituțională.

Din cele 16 hotărâri, în 6 hotărâri, Curtea concomitent a recunoscut constituționale unele prevederi legale și a declarat neconstituționale alte prevederi legale.

Diagrama nr.1

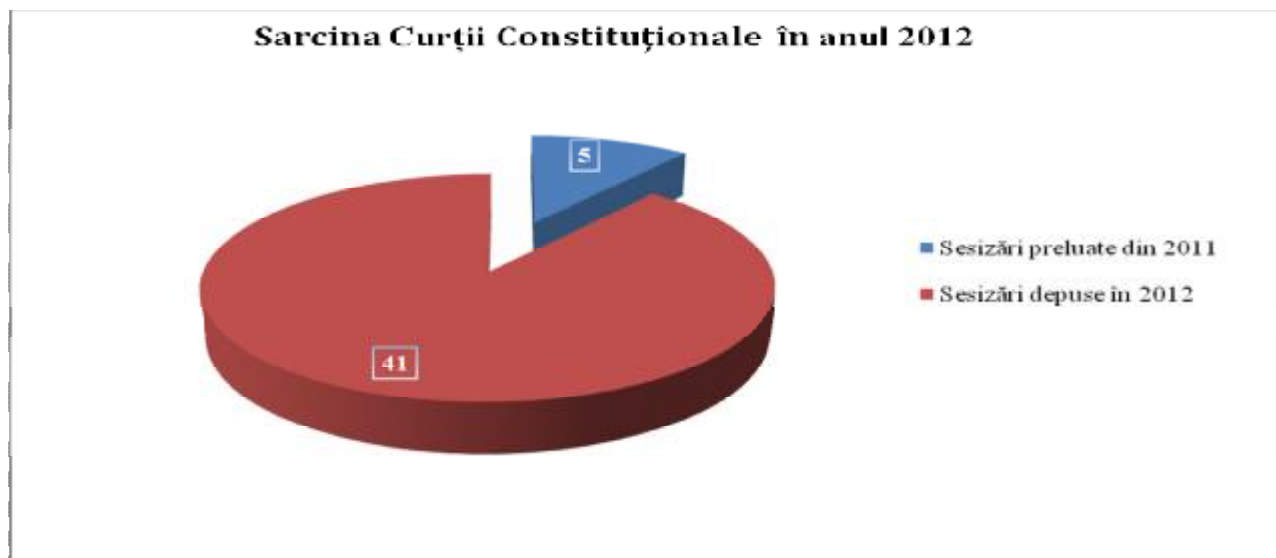
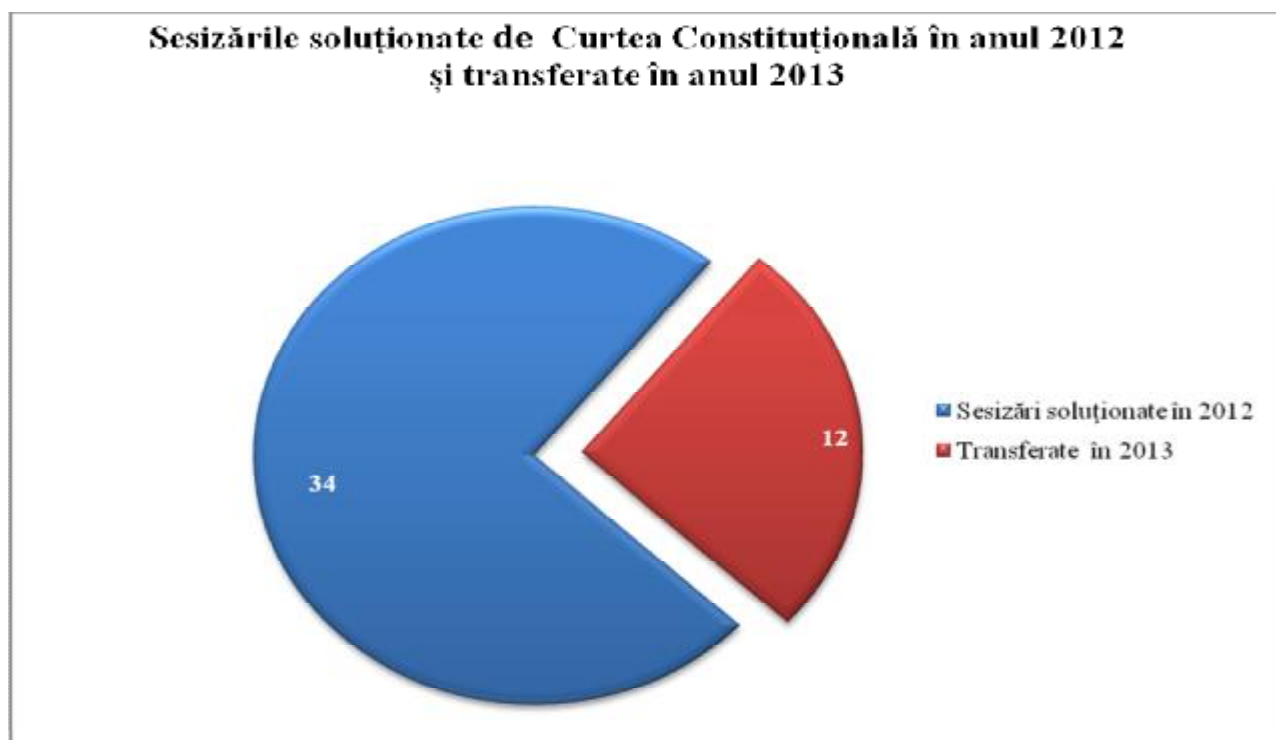
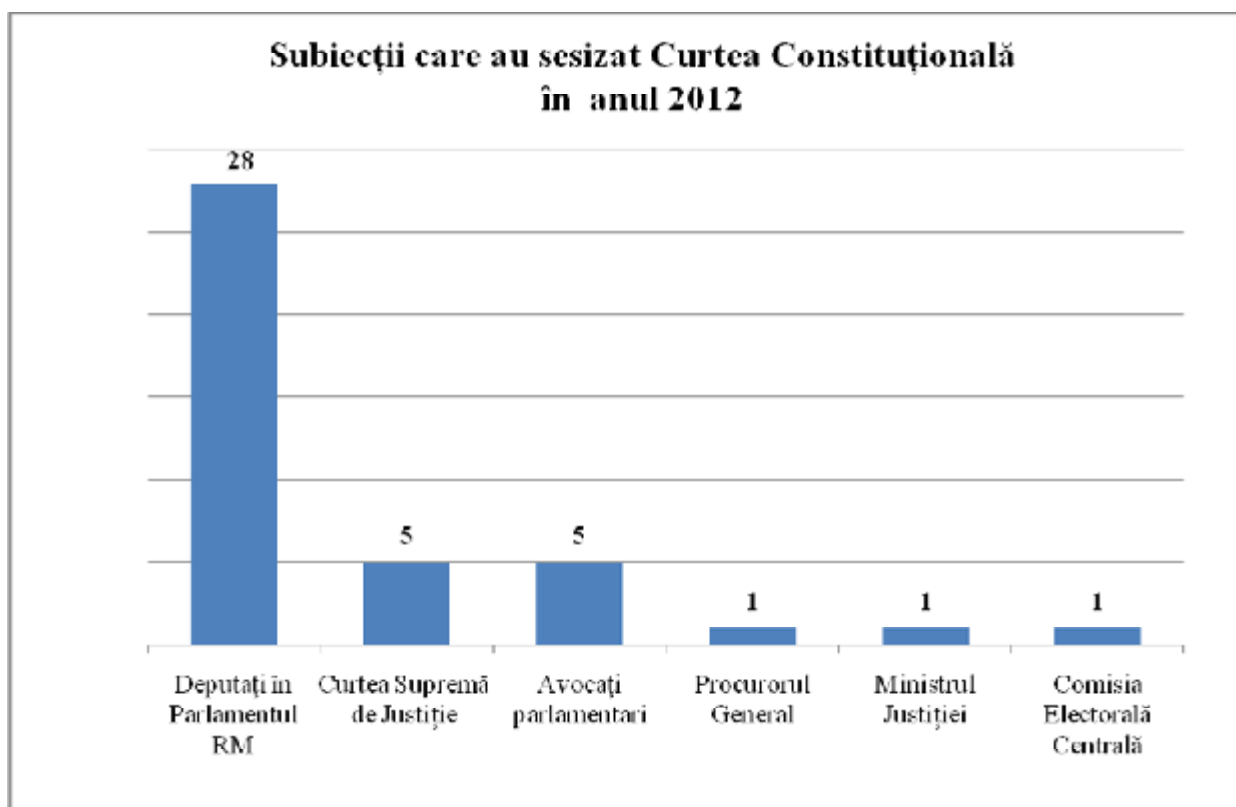
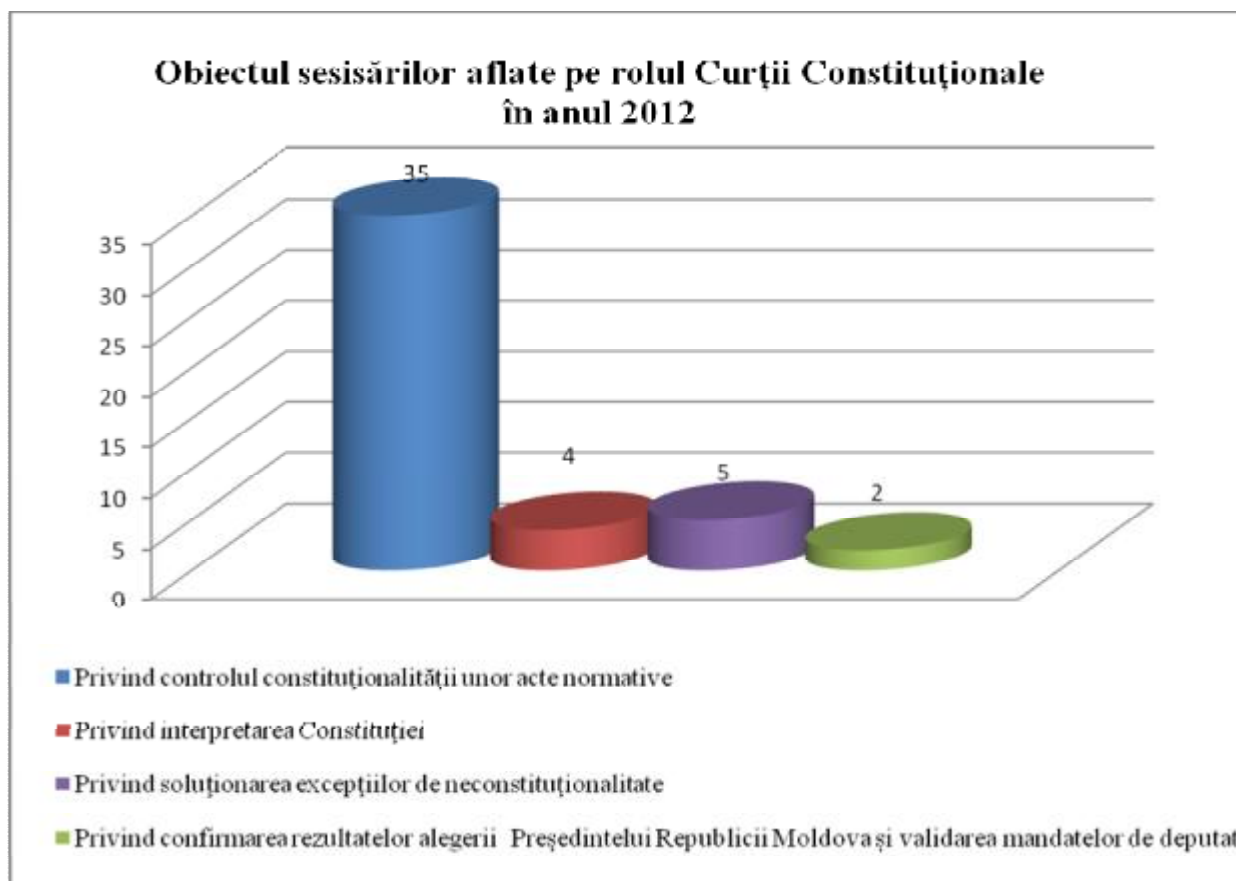

Diagrama nr.2

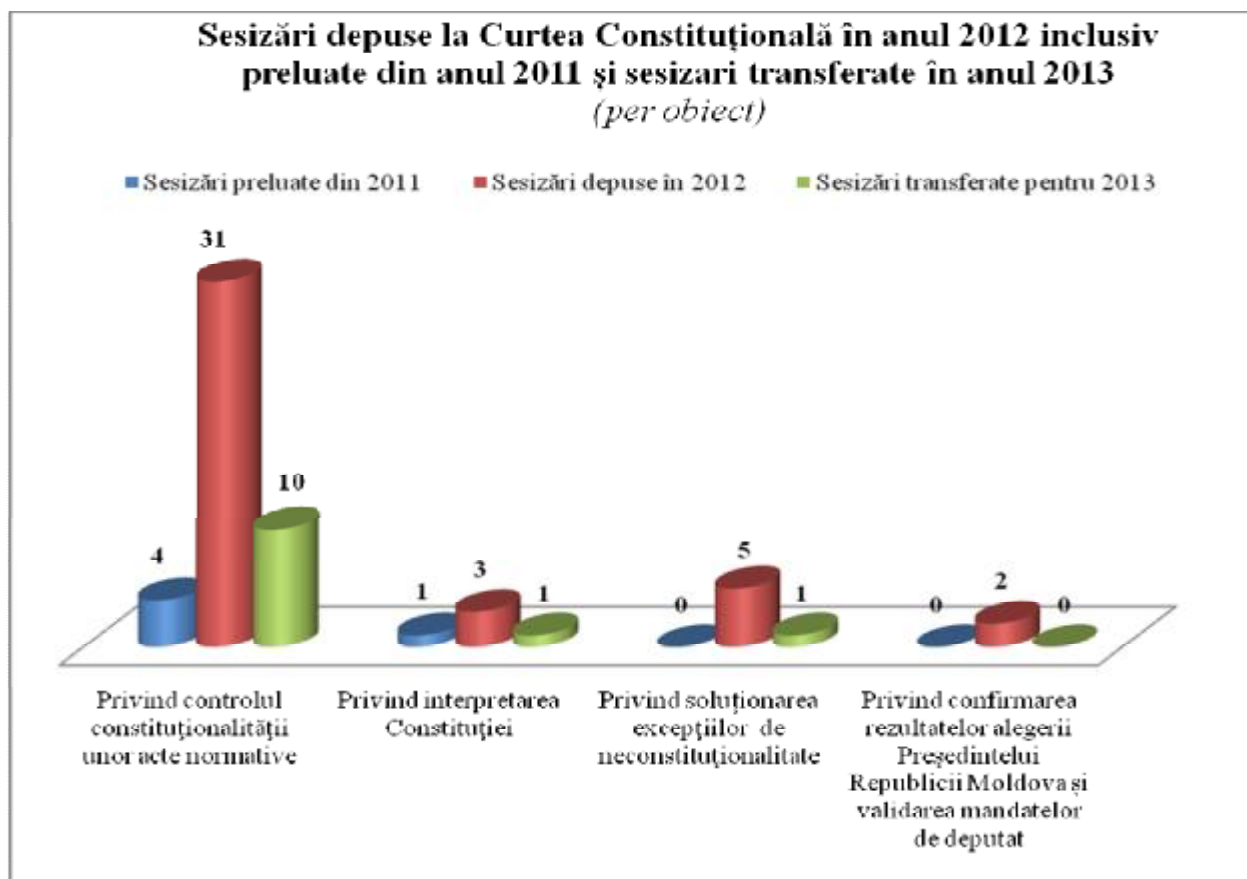
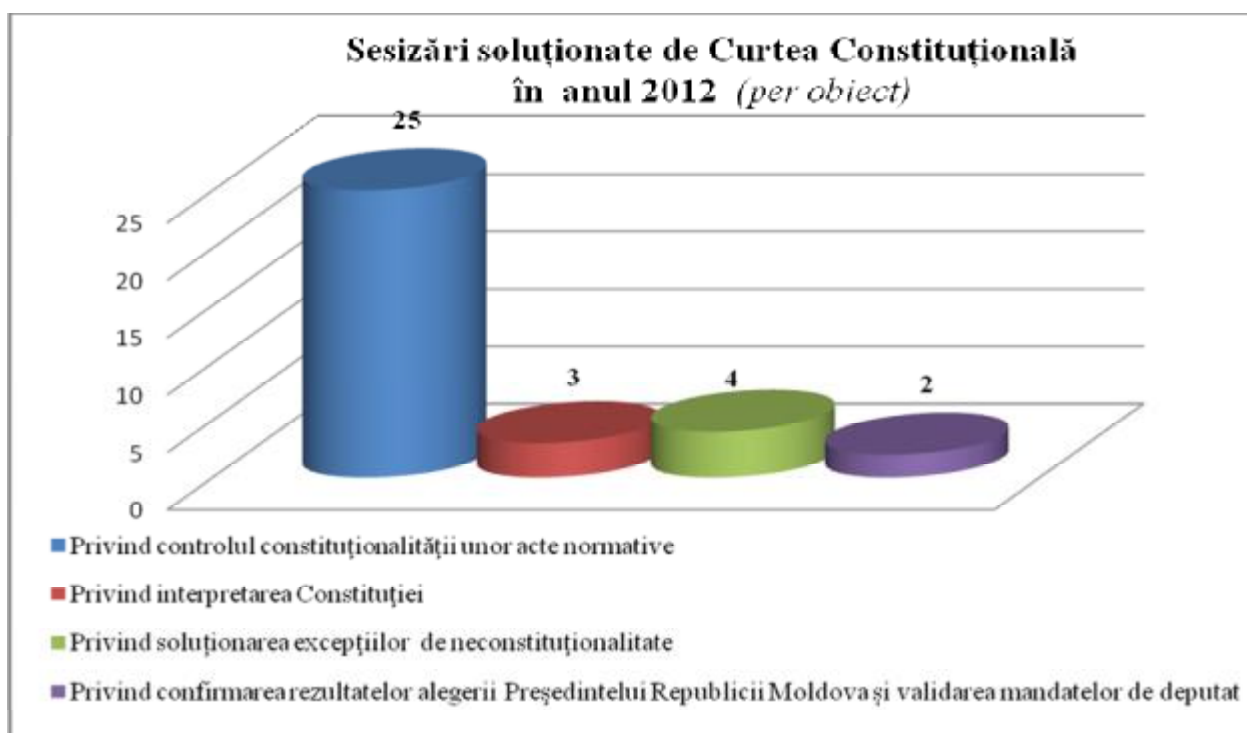

Diagrama nr.6

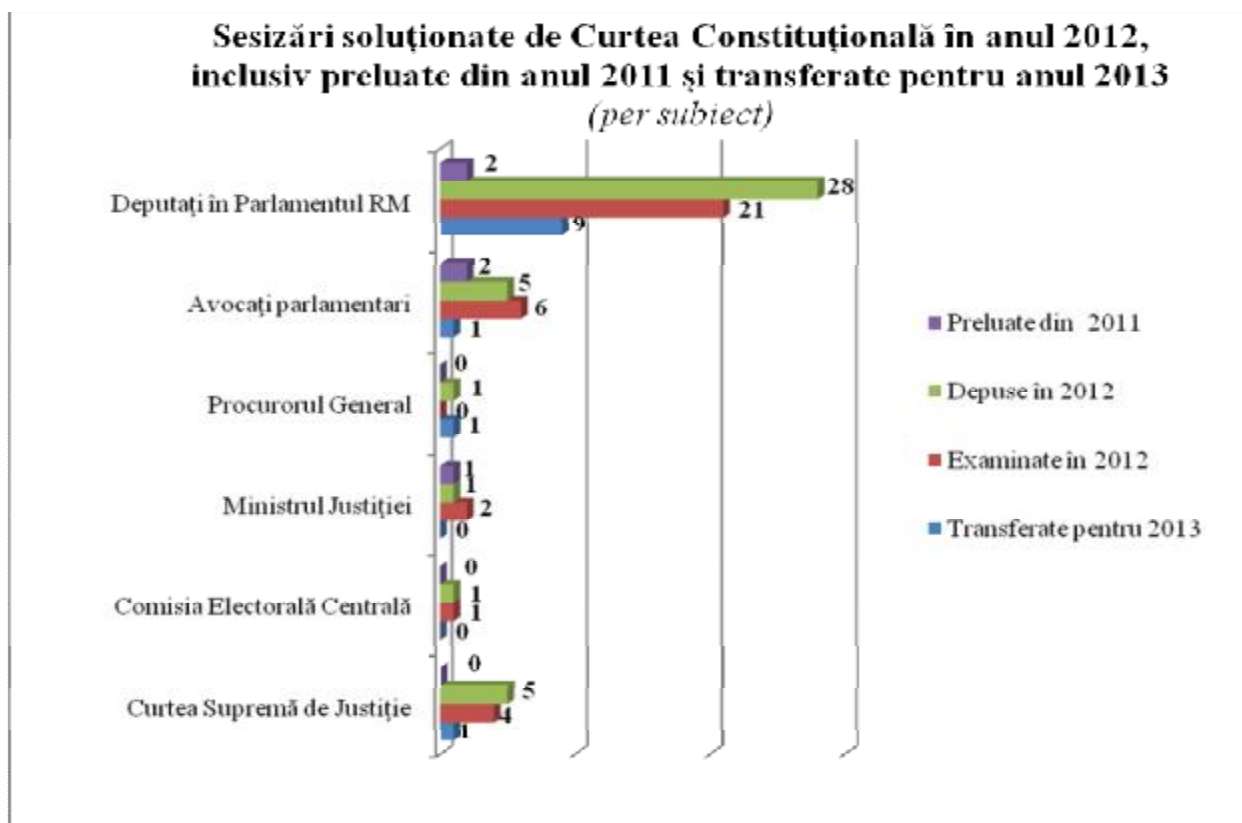
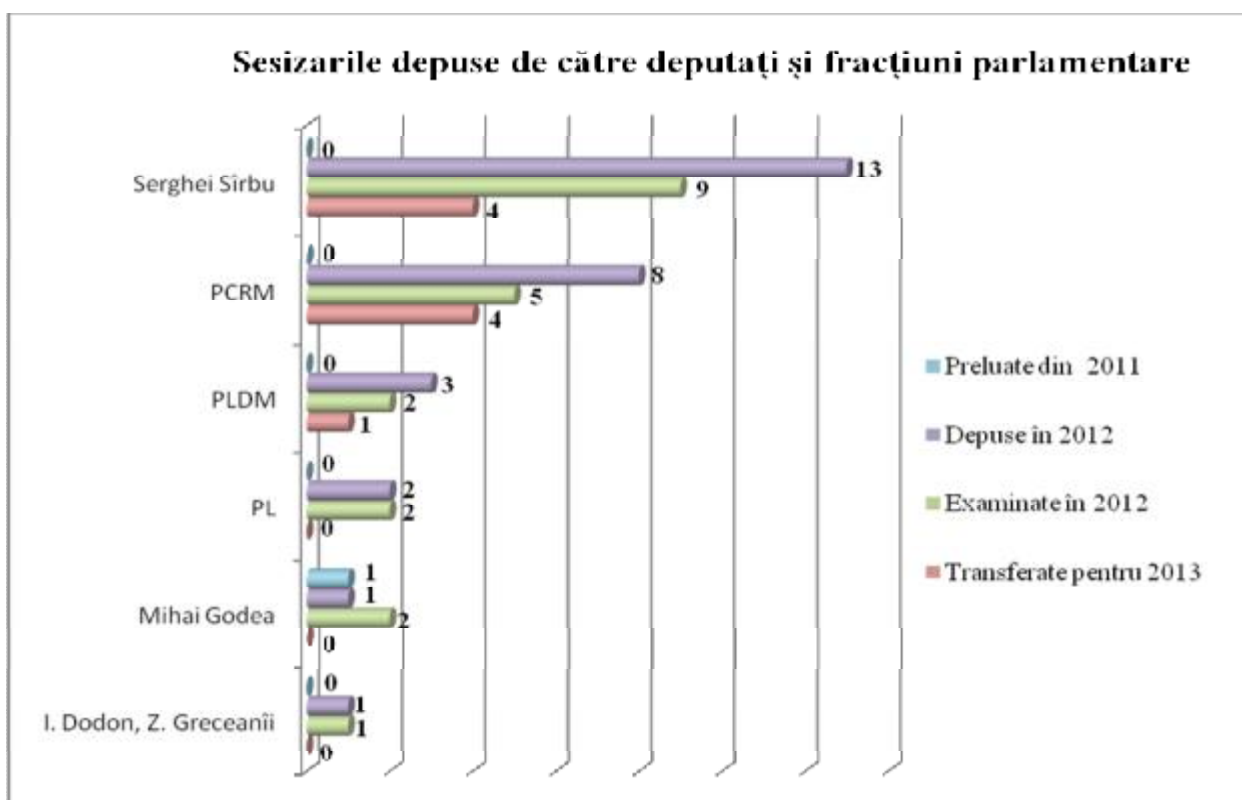
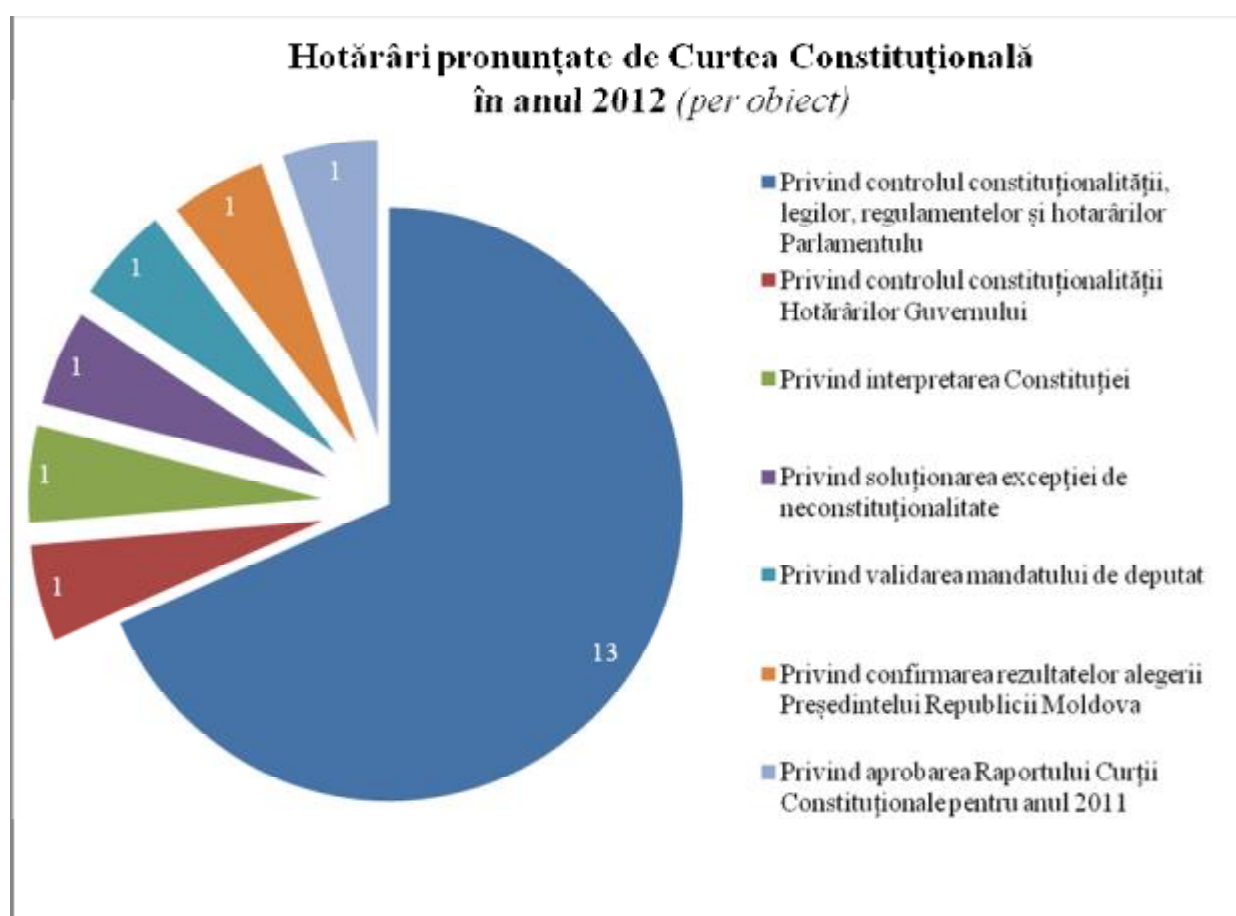
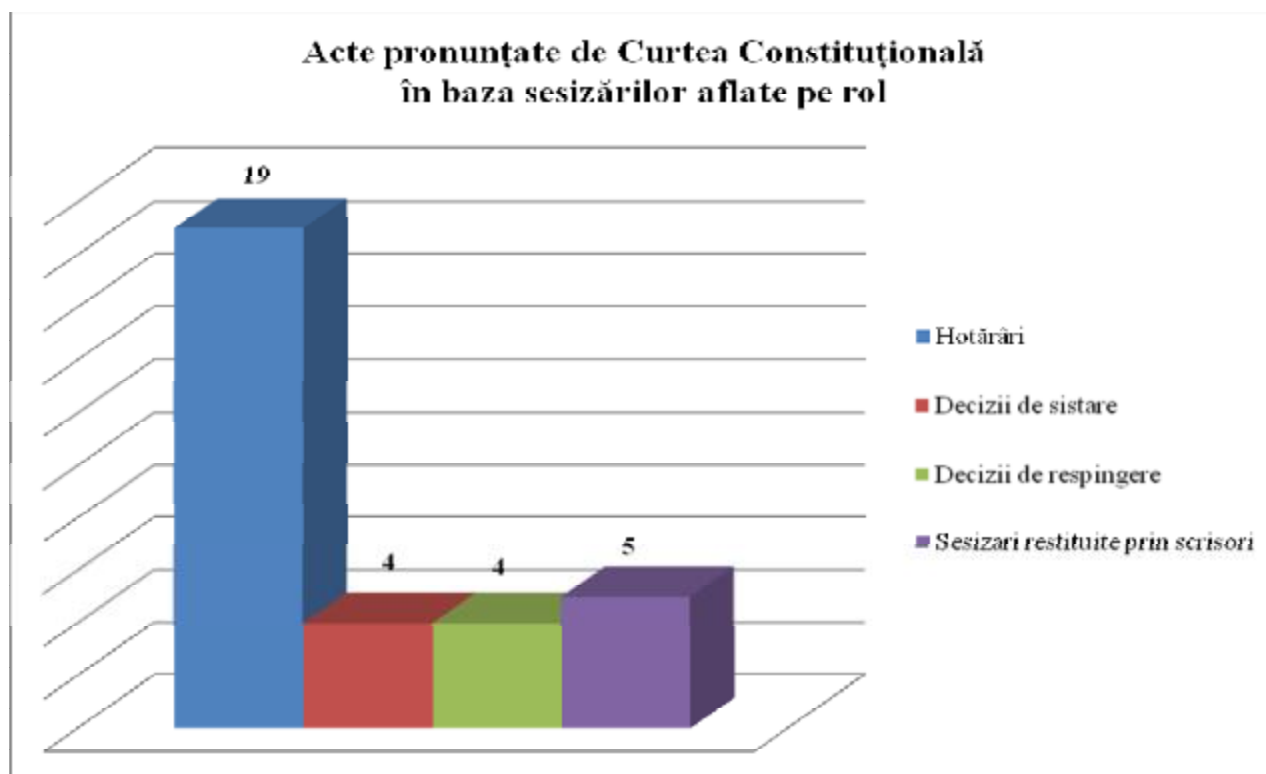
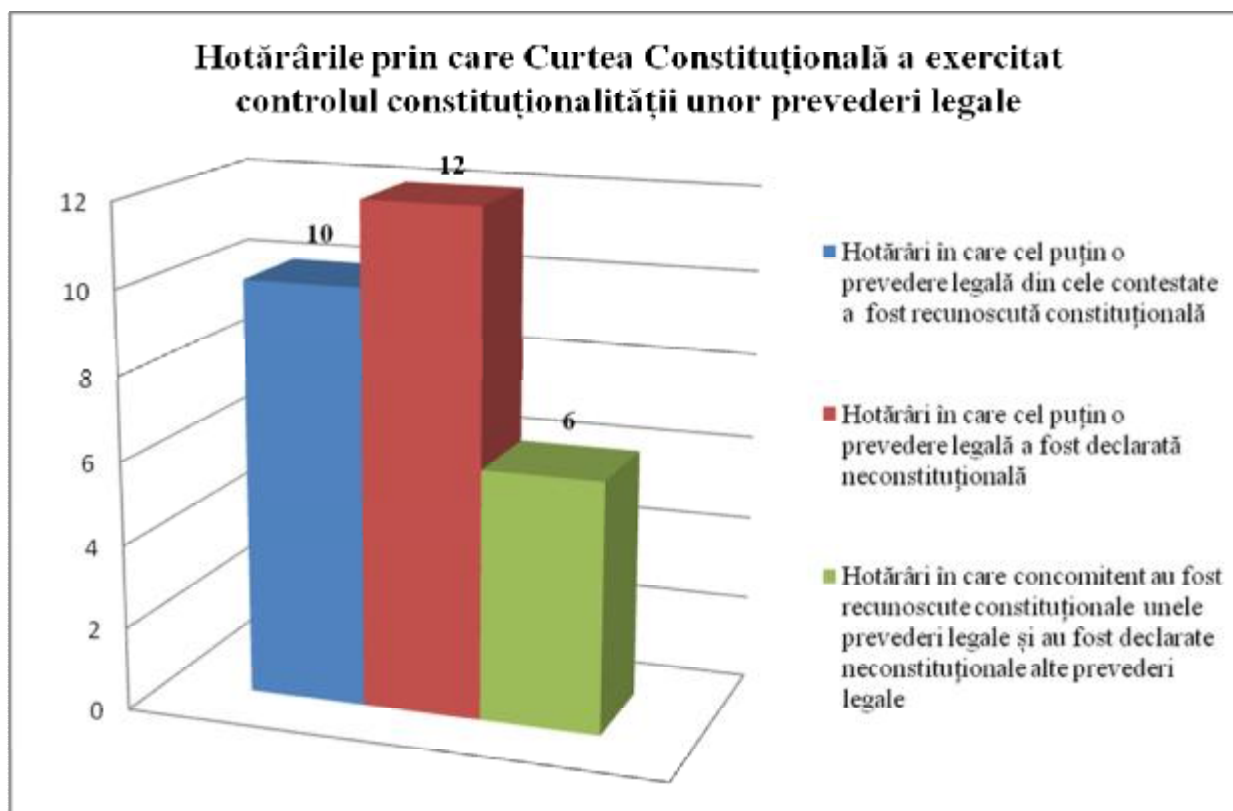

Diagrama r.8

TITLUL IV EXECUTAREA ACTELOR CURȚII CONSTITUȚIONALE

Actele Curții Constituționale sînt acte oficiale și executorii, pe întreg teritoriul țării, pentru toate autoritățile publice și pentru toate persoanele juridice și fizice. Actele normative sau unele părți ale acestora declarate neconstituționale devin nule și nu se aplică din momentul adoptării hotărârii respective a Curții Constituționale.

Hotărârile și avizele Curții Constituționale sunt expediate părților, autorităților publice și factorilor de decizie ale căror acte au fost examinate de Curtea Constituțională, hotărârile și avizele se expediază de asemenea Președintelui Republicii Moldova, Parlamentului, Guvernului, Curții Supreme de Justiție, Procurorului General și ministrului justiției.

Autoritățile publice sunt obligate să execute actele Curții Constituționale: Guvernul, în termen de cel mult 3 luni de la data publicării hotărârii Curții Constituționale, prezintă Parlamentului proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea sau abrogarea actului normativ sau a unor părți ale acestuia declarate neconstituționale. Proiectul de lege respectiv va fi examinat de Parlament în mod prioritar; Președintele Republicii Moldova sau Guvernul, în termen de 2 luni de la data publicării hotărârii Curții Constituționale, modifică și completează sau abrogă actul sau unele părți ale acestuia declarate neconstituționale și, după caz, emite sau adoptă un act nou.

Dacă la examinarea cauzei, Curtea Constituțională a constatat existența unor lacune în legislație, ea atrage atenția organelor respective, printr-o adresă, asupra lichidării acestor lacune.

Adresa urmează să fie examinată de autoritatea vizată, care în termen de cel mult 3 luni urmează să informeze Curtea Constituțională despre rezultatele examinării.

Curtea Constituțională reprezintă unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova, care garantează supremația Constituției și realizarea principiului separației puterilor în stat, acest fapt impunând un deosebit respect față de această autoritate și determinând executarea actelor emise de Curte în termenele stabilite de lege.

Reieșind din cele invocate *supra*, este de menționat că din cele 12 hotărâri pronunțate în 2012, în care cel puțin o prevedere legală din cele contestate a fost declarată neconstituțională, până la data adoptării prezentului Raport, a expirat termenul de executare a 6 hotărâri. Din aceste 6 hotărâri, 2 hotărâri au fost executate în termen (HCC nr. 1 din 12.01.2012, HCC nr. 3 din 09.02.2012 și HCC nr.5 din 10.04.2012), 1 hotărâre a fost executată cu încălcarea termenului stabilit de lege (HCC nr.5 din 10.04.2012), iar alte 3 hotărâri au rămas neexecutate (HCC nr.7 din 24.05.2012, HCC nr. 10 din 12.07.2012 și HCC nr.11 din 30.10.2012).

Examinând datele statistice, în anul 2012 nu se atestă un progres semnificativ în executarea hotărârilor Curții, în raport cu anul 2011.

Astfel, din cele 5 hotărâri pronunțate în 2011, în care cel puțin o prevedere legală din cele contestate a fost declarată neconstituțională, 2 hotărâri au fost executate în termen (HCC nr. 5 din 18.02.2011, HCC nr.28 din 22.12.2011), 2 hotărâri au fost executate cu încălcarea termenului stabilit de lege (HCC nr.12 din 07.06.2011, HCC nr. 15 din 13.09.2011), iar 1 hotărâre a rămas neexecutată (HCC nr. 27 din 20.12.2011).

La fel, în anul 2012 au fost expediate Parlamentului 7 adrese, iar Curtea Constituțională nu a fost informată despre executarea nici uneia dintre acestea.

TITLUL V RELAȚII EXTERNE

A. Colaborări

În anul 2012, în contextul relațiilor externe ale Curții Constituționale, au avut loc mai multe evenimente semnificative.

Curtea Constituțională a Republicii Moldova și-a continuat activitatea de consolidare și extindere a relațiilor de cooperare cu instituții similare la nivel european și mondial în calitate de membru cu drepturi depline a 4 structuri internaționale: Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (Comisia de la Veneția), Asociația Curților Constituționale care utilizează parțial limba franceză (ACCPUF), Conferința Curților Constituționale Europene (CCCE) și Conferința Mondială a Justiției Constituționale.

Ca și în anii precedenți, Curtea Constituțională a transmis Comisiei de la Veneția pentru publicare în Buletinul de jurisprudență constituțională rezumatele celor mai importante hotărâri ale sale și a solicitat opinia experților-membri ai Comisiei în anumite chestiuni. Astfel, la 15 noiembrie 2012 Curtea a solicitat Comisiei de la Veneția să se pronunțe asupra sesizărilor privind interzicerea utilizării de către partidele politice a simbolurilor regimului totalitar comunist și limitarea imunității judecătorilor în cazul infracțiunilor de corupere pasivă și trafic de influență. Avizele *amicus curiae* urmează să fie adoptate în cadrul celei de-a 94-a Sesiuni plenare a Comisiei, la 8-9 martie 2013.

Dezvoltarea relațiilor bilaterale și internaționale constituie una dintre prioritățile instituției. Curtea Constituțională a Republicii Moldova a primit în vizită, în perioada 21-24 noiembrie 2012, o delegație a Tribunalului Constituțional al Poloniei. Delegația a fost condusă de președintele Andrzej Rzeplinski, însoțit de judecătorii Mirosław Granat și Wojciech Hermeliński, și de directorul cabinetului președintelui, Adam Jankiewicz. Aceasta a fost prima vizită în Republica

Moldova a reprezentanților Tribunalului Constituțional al Poloniei, în cadrul formatului de cooperare bilaterală.

Programul vizitei a inclus o serie de întâlniri la nivel înalt și participarea la evenimente ce vizează consolidarea relațiilor moldo-poloneze. Membrii delegației s-au întâlnit cu Prim-ministrul Vlad Filat, cu Prim-vicepreședintele Parlamentului Republicii Moldova, Vlad Plahotniuc, cu Președintele Curții Supreme de Justiție, Mihai Poalelungi, cu Secretarul General al Aparatului Președintelui Republicii Moldova, Ion Păduraru, și cu Președintele Asociației Judecătorilor, Ion Druță.

În cadrul întâlnirilor la nivel înalt au fost abordate acțiunile întreprinse de Republica Moldova în realizarea obiectivelor de integrare europeană, în special în domeniile juridic, politic și economic, precum și experiența Poloniei în calea spre integrare europeană. Totodată, oficialii au făcut o trecere în revistă a relațiilor bilaterale, fiind dată o apreciere înaltă calității și consistenței dialogului politic între Republica Moldova și Polonia, inclusiv sprijinului deplin acordat țării noastre de Polonia în procesul integrării europene. Delegația a reconfirmat disponibilitatea Poloniei de a susține și în continuare Republica Moldova în realizarea obiectivelor pe care și le-a propus.

În același context, la 22 septembrie 2012 la Batumi, a fost semnat Memorandumul de cooperare între Curtea Constituțională a Republicii Moldova și Curtea Constituțională a Georgiei, acesta fiind al cincilea acord bilateral, semnat de Curte cu autoritățile de jurisdicție constituțională din alte state. Celelalte patru acorduri au fost semnate cu Curtea Constituțională a României, Ucrainei, Federației Ruse și Azerbaidjan.

În scopul continuării și dezvoltării relațiilor și acțiunilor comune cu partenerii Curții, la 18 septembrie 2012 a fost semnat Acordul de colaborare cu Institutul pentru cooperare Internațională al Fundației germane „Hanns Seidel” cu sediul la München, având ca obiect promovarea democrației în Republica Moldova și susținerea în domeniul reformelor constituționale. La aceeași dată a avut loc lansarea volumului „*Constituția Republicii Moldova. Comentariu*”, editat cu sprijinul financiar al Fundației, lucrarea fiind rezultatul proiectului comun al celor două instituții.

B. Participări

Participări la conferințe, seminare, vizite de lucru ale judecătorilor Curții Constituționale în 2012				
Data	Numele persoanei	Tipul întrunirii	Locul întrunirii	Genericul
27 ianuarie	Dna V.Șterbeț, judecător al CC	Inaugurarea noului an judiciar la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, ședință solemnă și seminar tematic	Strasbourg Franța	„Asigurarea unei mai mari implicări a jurisdicțiilor naționale în sistemul Convenției”
31 ianuarie	Judecătorii CC	Donarea colecției de 128 de volume, cuprinzând hotărârile Curții Constituționale Federale a Germaniei, de către Fundația germană pentru Cooperare Juridică Internațională (Fundația IRZ)	Chișinău, RM	Consolidarea relațiilor de colaborare cu Fundația IRZ

23-24 martie	Dl V.Zaporojan, judecător-asistent la CC, dna R.Secieru, Secretar General, dl R.Plămădeală, specialist în Secția relații externe	Congresul 14 Internațional dedicat dreptului constituțional comparat și european	Regensburg, Germania	„Curțile constituționale și politicul”
13-14 aprilie	Dna R.Secieru, Secretar General al CC, dna M. Beschieru, șef al Secției relații externe	Conferința a 5-a a secretarilor generali ai curților constituționale și instanțelor echivalente	Erevan, Armenia	„1. Termene procedurale. 2. Reacții la criticile aduse hotărârilor Curții”
20 aprilie	Dna V.Șterbeț, judecător al CC, și dna R.Secieru, Secretar General	Masă rotundă, organizată de Biroul local al Asociației avocaților americani „Inițiativa pentru supremația legii” (ABA ROLLI Moldova)	Chișinău, RM	„Unificarea practicii judecătorești. Fortificarea rolului precedentului judiciar”
25-28 aprilie	Dna E.Safaleru și dl V.Pușcaș, judecători ai CC	Festivități și simpozion internațional, consacrate celei de-a 50-a aniversări a Curții Constituționale a Republicii Turcia	Ankara și Istanbul	„Evoluția drepturilor și libertăților în secolul XXI și rolul curților constituționale”
12 mai	Dl A.Tănase, Președintele CC	Colocviu internațional, organizat de Centrul de Drept Constituțional și Instituții Politice	București, România	„Excepția de neconstituționalitate în România – 100 de ani”
21-22 mai	Dna R.Secieru, Secretar General al CC	Seminarul internațional UniDem, organizat de Comisia de la Veneția, Universitatea din Helsinki și Asociația internațională de drept constituțional	Helsinki, Finlanda	„Designul constituțional”
31 mai - 2 iunie	Dna V.Șterbeț, judecător al CC	Reuniunea a 11-a a Consiliului mixt al justiției constituționale, Comisia de la Veneția	Brno, Cehia	Cooperarea curților constituționale cu Forumul de la Veneția, avize și opinii ale Comisiei de la Veneția, activități de cooperare, baza de date CODICES, miniconferința „Statul de drept”

7 - 8 iunie	Dna E.Safaleru și dl P.Railean, judecători ai CC	Conferință internațională consacrată aniversării a 20-a a Curții Constituționale a Republicii Albania	Tirana, Albania	„Separarea și echilibrul puterilor – rolul controlului constituțional”
21-22 iunie	Judecătorii V.Șterbeț, E.Safaleru, V.Pușcaș și P.Railean, R.Secieru, Secretar General, și M.Beschieru, șefa Secției relații externe	Manifestări dedicate celei de-a 20-a aniversări a Curții Constituționale a României și împlinirii a 100 de ani de la afirmarea controlului de constituționalitate în România, conferință internațională	București, România	„Controlul de constituționalitate – tradiție și perspective”
4-6 iulie	Dna R.Secieru, Secretar General al CC	Congresul 6 al ACCPUF, găzduit de Consiliul Constituțional din Maroc	Marrakech, Regatul Maroc	„Cetățeanul și justiția constituțională”
6-7 iulie	Dnii V.Pușcaș și P.Railean, judecători ai CC	Conferință regională a curților constituționale din regiunea Mării Negre, organizată de Comisia de la Veneția	Batumi, Georgia	„Dreptul la egalitate: domeniul de aplicare a protecției constituționale”
29 august – 1 septembrie	DI A.Tănase, Președintele CC, dna R.Secieru, Secretar General, M.Beschieru, șefa Secției relații externe	Conferință internațională și festivități prilejuite de Ziua Constituției Republicii Kazahstan, la invitația Consiliului Constituțional	Astana și Alma-Ata, Kazahstan	„Constituția - baza modernizării societății și a statului”
9-11 septembrie	DI A.Tănase, Președintele CC, dna R.Secieru, Secretar General	Reuniunea pregătitoare (Cercul Președinților) a celui de-al XVI-lea Congres al Conferinței Curților Constituționale Europene, a cărui președinție este deținută pentru o perioadă de 3 ani de Curtea Constituțională a Austriei	Viena, Austria	Adoptarea unor rezoluții privind organizarea Congresului XVI al CCCE, care se va desfășura în 2014
20-22 septembrie	DI A.Tănase, Președintele CC, dnele R.Secieru, Secretar General, L.Rusu, șef al Secției expertiză juridică	Seminar internațional cu participarea Curților Constituționale din statele Parteneriatului Estic, organizat de Curtea Constituțională a Georgiei	Batumi, Georgia	„Rolul curților constituționale din statele Parteneriatului Estic în procesul armonizării legislației naționale cu acquis-ul

				comunitar”
5-6 octombrie	Dna V.Șterbeț, judecător al CC, dna T.Berladean, referent al judecătorului	Cea de-a XVII-a Conferință internațională, cu participarea curților constituționale ale noilor democrații	Erevan, Armenia	„ <i>Interacțiunea curților constituționale și a altor instituții în asigurarea executării hotărârilor instanțelor constituționale</i> ”
10 octombrie	Dna V.Șterbeț, judecător al CC	Eveniment festiv dedicat aniversării a 20-a de la înființarea Fundației „Hanns Seidel” în România	București, România	„ <i>Pace, securitate și dezvoltare – responsabilitate pentru Europa</i> ”
5-9 noiembrie	Dl A. Tănase, Președintele CC, dna R.Secrieru, Secretar General	Întâlniri cu înalți oficiali ai Curții Europene a Drepturilor Omului, Consiliului European, Comisiei de la Veneția, Curții Europene de Justiție, Comisiei Europene și Parlamentului European, organizate de Fundația „Konrad Adenauer” în cadrul Programului Statul de Drept Europa de Sud-Est	Strasbourg, Luxembourg, Bruxelles	Întâlniri de dialog

Pe parcursul anului 2012 au avut loc întrevederi și întâlniri de lucru ale Președintelui Curții Constituționale și judecătorilor constituționali cu delegația Comisiei Comune pentru Integrare Europeană a Parlamentului României și Parlamentului Republicii Moldova, în frunte cu Președintele Comisiei pentru Politică Externă, dl Titus Corlățean; cu membrii delegației Consiliului Național al Barourilor italiene (*Consiglio Nazionale Forense*), aflați la Chișinău cu ocazia semnării Acordului de colaborare între Uniunea Avocaților a RM și Consiglio Nazionale Forense din Italia; cu coraportorii Comisiei de monitorizare a obligațiilor și angajamentelor asumate de statele membre ale Consiliului European, APCE.

TITLUL VI

ASIGURAREA TRANSPARENȚEI ÎN ACTIVITATEA CURȚII CONSTITUȚIONALE. PUBLICAȚII

A. Pagina-web. Baza de date

Punctul de contact în politica de comunicare a Curții îl reprezintă noua pagină-web www.constcourt.md. Aceasta pagină este actualizată în mod regulat, în special cu știri privind deciziile Curții în cazuri importante, iar utilizatorii se pot abona la o selecție de feed-uri RSS de știri pentru actualizări.

Pagina-web oferă o gamă largă de informații cu privire la activitatea Curții. Vizitatorii site-ului vor găsi: detalii despre rolul și atribuțiile, componența și structura Curții, activitatea jurisdicțională; comunicatele de presă cu privire la hotărârile adoptate, precum și cele ce vizează relațiile externe ale Curții, rapoarte statistice și de altă natură, precum și informații generale, galerii foto și prezentări video despre activitatea Curții.

Informația despre sesizările depuse la Curte, precum și deciziile emise în baza acestora, poate fi găsită în meniul „activitatea jurisdicțională” sau prin intermediul comunicatelor de presă ale Curții, în timp ce audierile pot fi vizualizate prin intermediul webcast-urilor.

Pagina-web conține, de asemenea, baza de date CCDOC, care sistematizează întreaga jurisprudență a Curții, cu posibilitatea de descărcare a documentului căutat (pentru moment este parțial în proces de elaborare).

Baza de date CCDOC a noii pagini-web reprezintă o noutate, ce vine să ofere o mai bună și eficientă posibilitate de căutare a informației prin intermediul interfeței, care conține o serie de funcționalități de artă concepute pentru a facilita căutarea. Utilizatorii vor putea executa căutări complexe utilizând gruparea după ani, după tipul documentului, în funcție de limba aleasă, precum și prin intermediul filtrelor suplimentare. Totodată, baza de date posedă un sistem avansat de căutare, într-o varietate de tipuri de documente, folosind diferiți termeni. Astfel, prin lansarea bazei de date, căutarea informației în jurisprudența Curții devine mai rapidă și eficientă.

B. Lansarea Comentariului la Constituția Republicii Moldova

Orice stat are nevoie de Constituție în calitate de instrument al integrării sociale, care să funcționeze realmente, prin spiritul și fiece literă a sa. Consacrând valorile politice, ideologice și morale, sub semnul cărora este organizat și funcționează sistemul politic, Constituția reprezintă garanția esențială a ordinii de drept și urmărește instituirea unui echilibru politic și a armoniei sociale.

Pornind de la ideea că Constituția nu reprezintă un privilegiu al statului, ci aparține fiecărui om, ordonând viața lui socială, iar rolul justiției constituționale constă în asigurarea respectului pentru Constituție, pentru principiile democratice și drepturile fundamentale, în consolidarea democrației și progresului social, s-a decis elaborarea Comentariului la Constituție.

Comentariul la Constituția Republicii Moldova este o lucrare originală și complexă, prima de acest gen în Republica Moldova. În lucrare normele constituționale sunt analizate prin prisma teoriei generale a dreptului, a doctrinei constituționale și a jurisprudenței Curții Constituționale.

Pornind de la faptul că Legea Supremă este izvorul principal al tuturor ramurilor de drept, Comentariul are drept scop afirmarea și consolidarea constituționalismului în Republica Moldova.

Comentariul urmează să contribuie la eficientizarea justiției constituționale, având în vedere că rolul Curții Constituționale rezidă în garantarea supremației Constituției, asigurarea realizării principiului separării puterii de stat în puterea legislativă, cea executivă și cea judecătorească și garantarea responsabilității statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.

La realizarea acestui comentariu au contribuit judecătorii Curții, precum și juriști de vază (teoreticieni și practicieni) din Republica Moldova. Comentariul la Constituția Republicii Moldova a fost editat de Curtea Constituțională cu sprijinul financiar al Fundației „Hanns Seidel” din Germania.

Hotărârile pronunțate de Curtea Constituțională în anul 2012

<i>Nr. d/o</i>	<i>Nr. hotărârii</i>	<i>Nr. sesizării</i>
1.	Hotărârea nr.1 din 12.01.2012 privind controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr.266 din 23 decembrie 2011 cu privire la rezultatele alegerilor ordinare pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova	Sesizarea nr.37a/2011
2.	Hotărârea nr.2 din 24.01.2012 cu privire la aprobarea Raportului privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2011	
3.	Hotărârea nr. 3 din 09.02.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr.163 din 22 iulie 2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative	Sesizarea nr.30a/2011
4.	Hotărârea nr.4 din 19.03.2012 cu privire la controlul constituționalității unor hotărâri ale Parlamentului și confirmarea rezultatelor alegerii Președintelui Republicii Moldova	Sesizările nr.4e/2012 și nr.5a/2012
5.	Hotărârea nr.5 din 10.04.2012 pentru controlul constituționalității prevederilor articolelor 4 alin.(2) lit.a) și b), 9 alin.(1) și 13 alin.(1) lit.c) din Legea nr.289-XV din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, cu modificările și completările ulterioare	Sesizarea nr.39a/2011
6.	Hotărârea nr.6 din 03.05.2012 pentru controlul constituționalității alineatului 3 al articolului 3 din Legea nr.142-XVI din 7 iulie 2005 privind aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională și al specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ superior, ciclul I	Sesizarea nr.35a/2011
7.	Hotărârea nr.7 din 24.05.2012 pentru controlul constituționalității unor dispoziții ale Legii nr.1234-XIV din 22.09.2000 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova	Sesizarea nr.1a/2012
8.	Hotărârea nr.8 din 19.06.2012 privind interpretarea articolelor 68 alin.(1), (2) și 69 alin.(2) din Constituție	Sesizarea nr.8b/2012
9.	Hotărârea nr.9 din 28.06.2012 pentru controlul constituționalității sintagmei "orice membru" din alineatul (1) articolul 10 al Legii nr.950-XIII din 19 iulie 1996 "Cu privire la colegiul disciplinar și la răspunderea disciplinară a judecătorilor", cu modificările și completările ulterioare, în partea în care Procurorul General, membru de drept al Consiliului Superior al Magistraturii, i se atribuie dreptul de a intenta proceduri disciplinare în privința judecătorilor	Sesizarea nr.6a/2012
10.	Hotărârea nr.10 din 12.07.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la statutul deputatului în Parlament	Sesizarea nr.7a/2012
11.	Hotărârea nr.11 din 30.10.2012 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 28 lit.(a) din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr.1024-XIV din 2 iunie 2000, cu modificările și completările ulterioare	Sesizarea nr.16g/2012

12.	Hotărârea nr.12 din 01.11.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi ale articolului 32 alin.(4) lit.j) din Legea nr.162-XVI din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor	Sesizarea nr.12a/2012
13.	Hotărârea nr.13 din 06.11.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Anexa nr.2 la Regulamentul cu privire la expertiza medico-militară în Forțele Armate ale Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.897 din 23 iulie 2003, și din Anexa nr.8 la Regulamentul cu privire la încorporarea cetățenilor în serviciul militar în termen sau în cel cu termen redus, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.864 din 17 august 2005	Sesizarea nr.17a/2012
14.	Hotărârea nr.14 din 15.11.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225-XV din 30 mai 2003	Sesizarea nr.21a/2012
15.	Hotărârea nr.15 din 04.12.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la exercitarea dreptului la inițiativă legislativă	Sesizarea nr.18a/2012
16.	Hotărârea nr.16 din 04.12.2012 privind validarea unui mandat de deputat în Parlamentul Republicii Moldova	Sesizarea nr.40e/2012
17.	Hotărârea nr.17 din 06.12.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul audiovizualului al Republicii Moldova nr.260-XVI din 27 iulie 2006	Sesizarea nr.25a/2012
18.	Hotărârea nr.18 din 11.12.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV din 10 februarie 2000	Sesizarea nr.20a/2012
19.	Hotărârea nr.19 din 18.12.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi ale articolului 18 din Legea nr.113 din 17 iunie 2010 privind executorii judecătorești	Sesizarea nr.34a/2012